

UNIVERSITATEA “BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ȘTIINȚE ECONOMICE
ȘI GESTIUNEA AFACERILOR

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

SISTEM DE ANALIZĂ BANCARĂ

Conducător științific:

Prof.univ.dr. **Ioan BĂTRÂNCEA**

Doctorand:

Anca SOCACIU-BINȚINȚAN

Cluj-Napoca

2010

CUPRINS

INTRODUCERE

Capitolul I ANALIZA SISTEMULUI BANCAR DIN ROMÂNIA ÎN CONTEXTEL GLOBALIZĂRII ȘI INTEGRĂRII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

- 1.1. Evoluția sistemului bancar românesc după 1989, perioada de tranziție la economia de piață
- 1.2. Rolul Băncii Naționale în evoluția sistemului bancar din România în perioada de tranziție
- 1.3. Evoluția activității bancare în contextul globalizării
- 1.4. Sistemul bancar românesc în contextul integrării în Uniunea Europeană
 - 1.4.1. Sistemul bancar românesc – restructurare în contextul integrării
 - 1.4.2. Strategiile managementului bancar în contextul integrării în Uniunea Europeană
- 1.5. Perspectivele sistemului bancar românesc după aderarea României la Uniunea Europeană

Capitolul II ANALIZA PROFITABILITĂȚII ÎN INSTITUȚIILE BANCARE

- 2.1. Profitul principalul indicator de performanță financiară
- 2.2. Indicatori de performanță bancară
 - 2.2.1. Analiza indicatorilor de performanță bancară în sistemul bancar românesc
 - 2.2.2. Analiza ratei rentabilității economice și financiare în sistemul bancar românesc și european
- 2.3. Analiza detaliată a indicatorilor de performanță financiară la băncile românești luate în studiu
 - 2.3.1. Analiza principalilor indicatori de performanță financiară la Banca Transilvania
 - 2.3.2. Analiza principalilor indicatori de performanță financiară la BRD-GSG
 - 2.3.3. Analiza principalilor indicatori de performanță financiară la Banca Comercială Carpatica
 - 2.3.4. Analiza comparată a indicatorilor de performanță financiară la BTRA, BRD-GSG și BCC

Capitolul III ANALIZA RISCURILOR ÎN MEDIUL BANCAR

- 3.1. Managementul riscului în activitatea bancară. Aspecte și opinii cu privire la risc în general
- 3.2. Clasificarea riscurilor. Analiza vulnerabilității financiare a băncilor comerciale
 - 3.2.1. Tipologia riscurilor
- 3.3. Riscul în activitatea bancară
 - 3.3.1. Riscul de credit – Analiza riscului activității de creditare
 - 3.3.1.1. Determinarea credit scoringului. Metoda CEC BANK SA
 - 3.3.1.2. Determinarea credit scoringului prin metoda MKB Romexterra Bank SA
 - 3.3.1.3. Studiu de caz. Calcularea credit scoringului la SC Motor Force . Impex SRL prin cele două metode ale CEC Bank SA și MKB Romexterra Bank SA

- 3.3.1.4. *Gestionarea creditării în condiții de criză economică*
- 3.3.1.5. *Acțiunea băncii centrale ca refinanțator, riscurile sistemice*
- 3.3.2. *Riscul de piață*
 - 3.3.2.1. *Riscul ratei dobânzii*
 - 3.3.2.2. *Riscul valutar*
- 3.3.3. *Riscul de lichiditate*
- 3.3.4. *Riscul operațional*
 - 3.3.4.1. *Necesitatea gestionării riscului operațional*
 - 3.3.4.2. *Administrarea riscului operațional – principii*
 - 3.3.4.3. *Metode utilizate în determinarea cerințelor de capital pentru acoperirea riscului operațional*

Capitolul IV. ANALIZA LICHIDITĂȚII ÎN BĂNCI

4.1. Lichiditate bancară. Concept

- 4.1.1. *Piața monetară*
- 4.1.2. *Poziția monetară, expresie a lichidității*

4.2. Indicatori ai lichidității bancare

4.3. Riscul de lichiditate

- 4.3.1. *Protejarea împotriva riscului de lichiditate*
- 4.3.2. *Măsurarea riscului de lichiditate*
- 4.3.3. *Gestiunea riscului de lichiditate*
- 4.3.4. *Ratele de referință ale lichidității*

4.4. Procedură bancară privind lichiditatea, riscul de lichiditate și controlul acestuia

- 4.4.1. *Definirea procedurii bancare privind lichiditatea*
- 4.4.2. *Strategia și managementul lichidității băncii*
- 4.4.3. *Determinarea indicatorului de lichiditate*
 - 4.4.3.1. *Determinarea lichidității efective*
 - 4.4.3.2. *Determinarea lichidității necesare*
- 4.4.4. *Calculul indicatorului de lichiditate*
- 4.4.5. *Gestionarea și urmărirea limitării riscului de lichiditate*
- 4.4.6. *Controlul intern al supravegherii riscului de lichiditate. Proceduri administrative și de control pentru supravegherea riscului de lichiditate*

4.5. Evoluția lichidității în sistemul bancar românesc

4.6. Practici utile în gestionarea lichidităților de către Instituțiile bancare – Comitetul de la Basel de Supraveghere bancară

Capitolul V. CRIZA INSTITUȚIONALĂ ÎN BĂNCI ȘI FALIMENTUL BANCAR

5.1. Procedura reorganizării judiciare și a falimentului instituțiilor bancare în România

- 5.1.1. *Atribuțiile organelor care aplică procedura falimentului instituțiilor de credit din România*
- 5.1.2. *Procedura falimentului instituțiilor de credit românești*

5.2. Falimentul unor instituții bancare din România

- 5.2.1. *Falimentul bancar și conotațiile lui economice și financiare în sistemul bancar românesc*
- 5.2.2. *Falimentul bancar. Bănci falimentate în perioada de tranziție*

5.3. Criza financiară și impactul acesteia în lumea bancară. Evoluția crizei financiare

- 5.3.1. *Impactul crizei asupra băncilor străine*
- 5.3.2. *Impactul crizei asupra mediului bancar românesc*

CONCLUZII

BIBLIOGRAFIE

ANEXE

Lista tabelor

Lista figurilor

Lista graficelor

Lista anexelor

Cuvinte cheie: sistem de analiză bancară, sistem bancar românesc, globalizare, integrare în Uniunea Europeană, indicatori de performanță financiară, performanță bancară, rata rentabilității economice, rata rentabilității financiare, riscul în activitatea bancară, managementul riscului, risc de credit, risc de piață, risc de lichiditate, risc operațional, acordul de capital Basel II, indicatori ai lichidității bancare, lichiditate necesară, lichiditate efectivă, criză instituțională, falimentul bancar.

INTRODUCERE

Actualitatea temei de cercetare

Instituțiile bancare dețin un rol important în cadrul sectorului financiar, în buna funcționare a unităților economice și a economiei în ansamblu, astfel că de-a lungul timpului a constituit o preocupare permanentă crearea unui sistem bancar funcțional, capabil să ofere o gamă largă de produse și servicii, care să satisfacă exigențele tuturor potențialilor clienți, de la apariția primelor manifestări bancare până în prezent.

Această *teză* se concentrează în mod specific asupra sistemului bancar, ca segment indispensabil al ansamblului economic. Ținând cont de realitatea economică și financiară, atât pe plan internațional cât și pe plan intern, fiecare țară și implicit și România este interesată în crearea unui sistem bancar solid, care să permită asigurarea unui cadru organizatoric corespunzător dezvoltării mecanismelor financiare.

Am ales această *temă* în urma impactului pe care sistemul bancar îl are în întreaga economie și ținând cont de faptul că o economie de piață nu poate funcționa fără bănci profitabile și bine consolidate. Odată cu dezvoltarea economiei și îmbunătățirea mediului de afaceri din România sistemul bancar a cunoscut o dezvoltare exponențială. În contextul provocărilor impuse de globalizare, procesul integrării europene care este echivalent cu procesul de dezvoltare a României, nu poate fi realizat fără existența unui sistem bancar performant, care să facă față concurenței acerbe dintre țările lumii. Factorii determinanți ai economiei românești – tranziție, integrare, globalizare – oferă oportunități importante pentru creșterea performanțelor economico – financiare, realizarea de profituri suplimentare, dar și riscuri majore.

Odată cu manifestarea și extinderea efectelor crizei, a fost sesizată existența unor practici bancare nesănătoase. Au fost evidențiate lipsa sau insuficiența reglementare a anumitor segmente extrem de volatile ale pieței de capital, controlul insuficient al produselor financiare hibride dar și practici neadecvate de gestionare a riscurilor la nivelul băncilor.

Actualitatea lucrării de față rezidă în necesitatea creării unui sistem de analiză bancară care să furnizeze informații, argumente dar și soluții necesare pentru a evita declanșarea anumitor fenomene care să ducă la vulnerabilitatea sectorului bancar.

Domeniul de cercetare

Teza are ca domeniu de cercetare abordarea sistemică a activității bancare sub forma unei analize a principalelor coordonate privind profitabilitatea, lichiditatea și riscurile bancare, în vederea creării unui sistem bancar viabil și performant.

Obiectul general al cercetării

Obiectul cercetării îl constituie crearea unui sistem de analiză bancară, bazat pe obținerea performanțelor bancare în condițiile supravegherii și ținerii sub control a riscurilor bancare, în special a asigurării permanente a unei lichidități adecvate, atât în condițiile unei economii echilibrate, precum și a unei economii în condiții de criză.

Obiectivele cercetării

Au fost stabilite următoarele obiective:

- analiza sistemului bancar din România în contextul globalizării și integrării în Uniunea Europeană;
- stabilirea strategiilor managementului bancar în contextul integrării în Uniunea Europeană, precum și perspectivele acestuia;
- identificarea și analiza principalilor indicatori de performanță financiară în sistemul bancar românesc;
- analiza principalilor indicatori de performanță financiară în cadrul unor instituții bancare;
- stabilirea particularităților, principiilor de identificare și clasificare a riscurilor bancare;
- stabilirea conținutului, a structurii și a metodelor de identificare, evaluare și control a riscurilor bancare, în special a riscului de credit, de lichiditate, de piață și operațional;
- analiza lichidității în cadrul unei instituții bancare;
- analiza cerințelor organelor de supraveghere bancară, respectiv prevederile Acordurilor Comitetului de la Basel;
- analiza unor cazuri de disfuncționalități și crize bancare, cu accent pe identificarea cauzelor producerii falimentelor unor bănci;
- analiza producerii crizei financiare și impactul acesteia în lumea bancară.

Structura și conținutul tezei

Am considerat oportun să încep această lucrare cu *Analiza sistemului bancar din România în contextul globalizării și integrării în Uniunea Europeană* trecând în revistă reforma sistemului bancar, datorită importanței pe care acesta a avut-o în ansamblul economic, care a jucat un rol important în procesul de trecere de la o economie de comandă, la o economie de piață în contextul integrării României în Uniunea Europeană

În demersul meu am evidențiat starea sistemului bancar românesc sub impactul diverselor evenimente istorice și sociale care au contribuit la formarea și evoluția acestuia, și în contextul tranziției la o economie de piață, pornind de la funcțiile băncilor comerciale și rolul Băncii

Naționale a României în evoluția sistemului bancar. Procesul integrării României în Uniunea Europeană a constituit un eveniment care a marcat activitatea bancară, devenind o necesitate restructurarea sistemului bancar în vederea susținerii financiare a tuturor activităților economice necesare procesului de reformă a economiei românești.

Nu putem vorbi de restructurarea sistemului bancar fără să evidențiem două din principalele aspecte vizate de remodelarea sistemului bancar românesc, și anume reglementarea autorizării și a supravegherii activității bancare, astfel încât să se creeze un sistem bancar specific economiei de piață și armonizarea legislației românești cu cea a țărilor din U.E.

În perioada de tranziție sistemul bancar românesc a cunoscut o dezvoltare structurală și calitativă a activității majorității băncilor, concentrarea pe produse specializate sau pe anumite segmente ale clientelei constituia o alternativă pentru menținerea viabilității sistemului bancar, crescând în această perioadă numărul de unități bancare specializate pe anumite domenii.

Intrarea României în Uniunea Europeană a constituit o altă etapă importantă în evoluția sistemului bancar. Pentru a evidenția acest aspect, am prezentat strategiile managementului bancar în contextul integrării precum și perspectivele acestuia după aderarea României la Uniunea Europeană. În acest context băncile din România și-au remodelat opțiunile de afaceri și structurile manageriale interne începând cu redefinirea organizării activității din perspectiva relației cu clienții și recompartimentarea acesteia în funcție de cerințele clienților.

Prin aderarea României la Uniunea Europeană, Sistemul Bancar Românesc se implică activ în derularea unor proiecte destinate modernizării sistemului bancar, printre aceste proiecte numărându-se și proiectul zonei unice de plăți în Euro (SEPA-Single Euro Payments Area), al cărui obiectiv este crearea unei economii europene mai transparente și mai competitive.

Pentru un sistem financiar eficient și dinamic trebuie încurajată obținerea unor performanțe în domeniul bancar, astfel că în *capitolul doi al tezei* am tratat *Analiza profitabilității în instituțiile bancare*. Unul dintre obiectivele principale ale instituțiilor bancare este optimizarea profiturilor, performanța băncii reprezentând un indiciu al stabilității și al încrederii deponenților, astfel că trebuie încurajată obținerea unor performanțe cât mai mari, pentru un sistem financiar stabil.

Managementul bancar urmărește îndeosebi obținerea de profit, adică o performanță bancară superioară. În practica bancară sunt cunoscute diferite instrumente de măsurare și redare a performanței bancare, dar unul dintre cele mai eficiente îl constituie sistemul de indicatori utilizat în acest scop. În acest capitol am prezentat teoretic principalii indicatori de evaluare a performanțelor unei instituții bancare și anume: Rata rentabilității economice (ROA – return on assets), Rata rentabilității financiare (ROE – return on equity), Efectul de pârghie (EM - equity multiplier), Rata profitului net (Profit marginal PM), Gradul de utilizare a activelor (AU – asset

utilisation). Indicatorii de apreciere a performanțelor bancare au o mare expresivitate, reflectând o multitudine de aspecte cum ar fi gradul de generare a profitului, eficiența operațională și managerială. Ținând cont de concurența instituțiilor bancare atât pe plan intern cât și internațional am evaluat și analizat rata rentabilității economice și financiare în sistemul bancar românesc raportat la cel european pentru a evalua viabilitatea sistemului bancar românesc față de celelalte țări din Uniunea Europeană. Pentru exemplificarea modului în care indicatorii de evaluare a performanțelor bancare reflectă situația unei instituții bancare, am făcut o analiză detaliată a indicatorilor de performanță financiară la trei bănci pe care le-am luat în studiu: Banca Transilvania, Banca Română de Dezvoltare – GSG și Banca Comercială Carpatica. În urma analizei efectuate se poate afirma că la nivelul BRD-GSG datorită managementului băncii activitatea acesteia a cunoscut o evoluție constantă, menținând un trend crescător la majoritatea indicatorilor de performanță.

Datorită rezultatelor obținute pe parcursul acestor ani, și a efortului managementului băncii, în anul 2007, Banca Transilvania SA a fost clasată în Topul primelor 1000 bănci din lume, clasament realizat de revista „The Banker”

Prin activitatea desfășurată de către Banca Comercială Carpatica, aceasta urmărește să-și consolideze imaginea de bancă românească cu vocație națională care se impune printr-un spirit european, oferind o gamă diversă de produse și servicii, în special întreprinderilor mici și mijlocii și populației, dovedind flexibilitate și operativitate.

Mediul economic și financiar aflat într-o continuă schimbare generează noi oportunități de afaceri, dar presupune totodată și riscuri mai complexe și mai diverse, care sunt o provocare pentru abordările tradiționale ale managementului bancar, pe care banca trebuie să le gestioneze cât mai adecvat pentru a supraviețui concurenței și pentru a susține economia națională. Tocmai de aceea în *capitolul trei al tezei* am tratat *Analiza riscurilor în mediul bancar*, începând cu managementul riscului în activitatea bancară, conceptul și tipologia riscurilor bancare, detalind riscul în activitatea bancară.

Prin monitorizarea riscurilor bancare se înțelege identificarea, evaluarea și controlul politicilor și practicilor privind managementul riscului unei bănci, care permit detectarea problemelor cu care se confruntă o bancă, iar gestiunea riscurilor bancare constă în ansamblul metodelor de administrare a riscurilor bancare în vederea limitării, divizării și finanțării lor, precum și diminuării expunerii la risc a fiecărei bănci. Potrivit expunerii făcute referitor la riscurile semnificative ale instituțiilor bancare, le-am selectat pentru a le analiza, pe cele pe care le-am considerat cu impactul cel mai mare asupra activității lor, și anume: riscul de credit, riscul de piață (cu riscul ratei dobânzii și riscul valutar), riscul de lichiditate și riscul operațional.

Activitatea de creditare se identifică ca fiind activitatea de bază a entităților bancare, iar riscul de creditare, cel mai important dintre diversele riscuri care pot greva rezultatele intermediarilor financiari bancari. În ceea ce privește riscul de credit, acesta trebuie evaluat prin comparație cu beneficiile pe care banca se așteaptă să le obțină din acordarea creditelor, cea mai importantă funcție a managementului bancar fiind cea de control și analiză a calității portofoliului de credite, întrucât slaba calitate a creditelor constituie una dintre principalele cauze ale falimentului bancar. Pentru evaluarea standingului financiar și încadrarea fiecărui client – agent economic într-una din clasele de risc general de creditare, am analizat o societate economică prin prisma metodei folosite de către două bănci diferite, respectiv am folosit metoda CEC Bank SA și MKB Romexterra Bank SA.

Riscul de piață reprezintă o componentă principală a sistemului de gestiune a riscurilor financiare în condițiile în care instituția de credit operează pe piețe financiare dezvoltate, iar în prezent, cea mai cunoscută metodă pentru măsurarea riscului de piață este indicatorul Value-at-Risk (Valoarea Riscului). Value-at-Risk reprezintă o măsură a schimbărilor maxime potențiale în valoarea unui portofoliu alcătuit din mai multe instrumente financiare, cu o probabilitate dată și pentru un orizont de timp dat. El încearcă să răspundă la întrebarea: Cât de mare poate fi pierderea potențială a unei bănci, pierdere calculată cu o probabilitate dată de x%, pe un orizont de timp dat.

Analiza ratei dobânzii prezintă o importanță deosebită întrucât modificările neașteptate ale ratelor dobânzii pot determina schimbări semnificative în profitabilitatea unei bănci și în valoarea de piață a capitalului său, prin creșterea sau scăderea venitului net din dobânzi în funcție de caracteristicile fluxului de numerar al activelor și al pasivelor băncii. Riscul ratei dobânzii trebuie astfel gestionat încât să se obțină o marjă a dobânzii cât mai mare și mai stabilă în timp, iar profitabilitatea și valoarea capitalului unei bănci să nu se modifice în mod semnificativ ca urmare a variației neașteptate a ratelor dobânzii în funcție de caracteristicile cash-flow-urilor generate de activele și de pasivele băncii.

Riscul valutar – componentă a riscului de piață - care apare din fluctuațiile pe piață ale cursului valutar, exprimă probabilitatea ca o variație a cursului valutar pe piață să influențeze negativ marja dobânzii bancare.

În ceea ce privește riscul de lichiditate, izvorât din necorelarea scadențelor dintre posturile de activ și cele de pasiv, o sarcină extrem de importantă a conducerii unei bănci este aceea de estimare și acoperire corectă a nevoilor de lichiditate, întrucât rentabilitatea unei bănci poate fi afectată negativ pe termen lung dacă banca deține în portofoliu prea multe active lichide comparative cu nevoile sale, dar pe de altă parte prea puține lichidități pot crea mari probleme financiare sau chiar falimentul în cazul băncilor mici.

Datorită dezvoltării continue a economiei, a globalizării și a expansiunii activităților economice, piața financiară internațională, precum și cea europeană se află într-un proces complex și continuu de adaptare a produselor și a serviciilor, ca urmare a competiției existente. În aceste condiții riscul operațional a devenit un element din ce în ce mai important pentru instituțiile de credit, care sunt obligate să-și redefinească produsele și serviciile proprii pentru a pătrunde pe piețe noi, iar pe de altă parte datorită utilizării tot mai dese a produselor financiare inovative cum ar fi: produse securizate, produse structurale. Comitetul de la Basel definește riscul operațional ca fiind riscul pierderilor generate de procese interne inadecvate sau defecte, de oameni și de sisteme sau de evenimente externe, concentrându-se asupra cauzelor pierderilor pentru a diferenția pierderile operaționale de pierderile altor categorii de riscuri.

Asigurarea unei lichidități adecvate constituie unul dintre cele mai importante obiective ale managementului oricărei instituții bancare, motiv pentru care *Analiza lichidității în bănci*, am tratat-o în cel de-*al patrulea capitol al tezei*. Pentru a evidenția rolul și importanța lichidității am prezentat unele concepte ale acesteia precum și poziția monetară ca expresie a lichidității. Pentru a avea în permanență un control asupra lichidității Banca Națională a României reglementează lichiditatea bancară din țara noastră prin Norma 1/2001 a BNR cu modificările și completările ulterioare, în care este definit modul de calcul al indicatorului de lichiditate ca fiind raportul între lichiditatea efectivă și lichiditatea necesară. Pentru ca băncile să nu se afle în dificultatea de a-și procura resursele necesare, pentru a face față propriilor angajamente la un moment dat, trebuie să facă față riscului de lichiditate. Artă de a transforma resursele cu scadență mică în plasamente cu scadență mare și de a face față crizei de lichidități, într-un timp scurt și la prețuri mici, este specifică managementului bancar. Acest lucru impune managementului bancar să rezolve trei aspecte ale riscului de lichiditate, pe care le-am prezentat în continuarea capitolului, și anume: protejarea împotriva riscului de lichiditate, măsurarea riscului de lichiditate și gestionarea riscului de lichiditate.

Pentru o analiză mai aprofundată și o viziune mai clară a lichidității bancare, am prezentat o procedură bancară privind lichiditatea, riscul de lichiditate și controlul acestuia, exemplificând această procedură de calcul și analiză a lichidității în cadrul MKB Romexterra Bank SA, finalizând cu calculul indicatorului de lichiditate pentru doi ani, respectiv 2007 și 2009, și analiza evoluției acestora.

Analiza lichidității impune conducerii băncilor nu numai să-și analizeze situația lichidității în mod continuu, dar și să examineze modul în care cerințele de finanțare pot evolua în diverse situații, inclusiv în condiții adverse, astfel că în activitatea sa de supraveghere, Comitetul de la Basel și-a concentrat atenția asupra modului în care băncile își gestionează în general lichiditățile. La finalul capitolului am detaliat reglementările internaționale referitoare la

supravegherea bancară, în special activității Comitetului de la Basel pentru Supravegherea Bancară, denumit inițial Comitetul pentru reglementarea și supravegherea practicilor bancare, care s-a constituit în anul 1974, în urma unor puternice crize ale principalelor monede internaționale și a crizelor financiare ale unor mari instituții bancare. Astfel, primele reglementări privind stabilirea cerințelor minime de capital pentru acoperirea riscurilor bancare au fost stabilite în anul 1988 de reprezentanții cu atribuții în supravegherea activităților bancare din țările grupului G10 și au fost cuprinse în Acordul Basel I. Datorită transformării conținutului și ariei de cuprindere a sectorului financiar mondial, volatilității piețelor financiare din ultimul deceniu, dezvoltării gradului de inovație financiară, și din cauza turbulențelor economice care au generat crize financiare, a riscurilor tot mai complexe cu care se confruntă băncile s-a ajuns la concluzia că Acordul Basel I din 1988 nu mai oferea un mijloc eficient care să asigure că cerințele de capital corespund adevăratului profil de risc al unei bănci. Ca urmare a acestor critici, Comitetul a adus în atenție adoptarea unei noi scheme de adecvare a capitalului, în iunie 2004 prin Acordul Basel II. În conformitate cu legislația europeană autoritatea de reglementare din statele membre a avut posibilitatea să permită băncilor să înceapă aplicarea prevederilor Acordului Basel II de la 1 ianuarie 2008, continuând să aplice prevederile Acordului Basel I până la acea dată. Banca Națională a României a uzat de această opțiune, dând posibilitatea instituțiilor de credit din România să aleagă momentul aplicării Acordului Basel II. Ca rezultat, toate băncile au decis să înceapă aplicarea de la 1 ianuarie 2008.

Băncile trebuie să adopte decizii corelate cu nivelul rezultatelor și al riscurilor pe care doresc să și le asume în vederea atingerii acestor niveluri, cunoașterea și aplicarea unor măsuri cheie pentru adoptarea deciziilor viitoare privind relația profit - risc constituind împreună un obiectiv central al managementului bancar.

Prin manifestarea unuia sau a altuia dintre riscurile prezentate, într-o acțiune singulară sau combinată, într-o mai mică sau mai mare măsură influențate și de starea economiei în care funcționează, instituțiile de credit pot ajunge în stare de faliment. Tocmai de aceea în *capitolul cinci al tezei* am tratat *Criza instituțională în bănci și falimentul bancar*, prezentând procedura reorganizării judiciare și a falimentului instituțiilor de credit, trecând în revistă primele bănci care s-au confruntat cu falimentul, precum și motivele ajungerii acestora în pragul falimentului.

Anul primelor convulsii care afectează imaginea sistemului bancar este 1996, când Banca Națională retrage sprijinul acordat băncilor Dacia Felix și Credit Bank, într-un peisaj ce se voia al începutului reformei în sistemul bancar. Istoria sistemului bancar înscrie în acest an primele două falimente bancare.

Problemele sistemului bancar românesc de după 1989 nu se rezumă la duratele excesive de structurare a unor bănci sau la falimentul altora, au existat și probleme obiective,

independente de voința băncilor, cărora ele au fost silite să le facă față. Este vorba, în primul rând, despre inflația galopantă din perioada 1993-1994, respectiv 1997-1998, care a forțat băncile să supraliciteze investițiile în active imobiliare (preponderent sedii), pentru a-și conserva capitalul propriu. La înrăutățirea situației financiare a mai concurat și un sistem contabil și fiscal absolut nefast, care a impozitat masiv profiturile inflatare, uneori chiar pierderi reale, contribuind la decapitalizarea continuă a băncilor românești cu capital în lei. A existat, în plus, și o lipsă de fermitate a băncii centrale, care a permis acumularea unui volum important de credite neperformante fără să ia măsurile cuvenite la timp.

Odată cu intrarea României în Uniunea Europeană, a început o nouă etapă de evoluție a sistemului bancar românesc. Procesul integrării europene este echivalent cu procesul de dezvoltare a României pe calea reformei, luând în considerare modelul existent al statelor europene.

Referitor la criza financiară și la impactul acesteia în lumea bancară, am descris conjunctura social-economică și politică în care s-a declanșat criza precum și factorii declanșatori. Unele teorii economice moderne resping ideea unei teoretizări generale a crizelor economico-financiare, conform cărora acestea pot fi încadrate într-un model general valabil, considerându-se că fiecare criză financiară este unică, fiecare reprezentând de fapt un accident istoric, generat de factori specifici, într-o anumită conjunctură social-economică și politică.

Conform acestor teorii crizele nu pot fi anticipate, astfel încât efectele negative ale acestora să fie aduse la nivel minim.

Criza creditelor ce a izbucnit în SUA în august 2007 a dus la falimentul unora dintre cele mai mari bănci din lume, iar efectele sale sunt resimțite în prezent pe piața financiară europeană.

După falimentul Lehman Brothers, preluarea Merrill Lynch de către Bank Of America și naționalizarea American International Group (AIG), guvernul american a adoptat „Legea pentru stabilizarea economică” menită să salveze sistemul financiar american de la colaps.

Criza economică internațională a produs mari fluctuații și pe piața economică din România, afectând atât piața bursieră cât și piața valutară. Cu toate acestea Guvernatorul Băncii Naționale a dat asigurări că sistemul bancar din România este stabil, explicând că băncile străine care dețin participații pe piața românească nu își pot scoate banii în orice condiții.

Impactul crizei financiare globale asupra sistemului financiar românesc este relativ limitat au concluzionat membrii Comitetului Național pentru Stabilitate Financiară (CNFS) care au analizat impactul crizei internaționale asupra instituțiilor, piețelor și infrastructurii financiare, precum și asupra economiei reale din România.

Capitolul I

ANALIZA SISTEMULUI BANCAR DIN ROMÂNIA ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII ȘI INTEGRĂRII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

Ținând cont de rolul și importanța pe care le are sectorul financiar-bancar în buna funcționare a unităților economice și a economiei în ansamblu, după anul 1989 s-a impus crearea unui sistem bancar modern, capabil să ofere o gamă largă de produse și servicii de un nivel calitativ superior, care să satisfacă exigențele tuturor categoriilor de intermediari financiari și a populației din economia de piață.

Până în anul 1990, sistemul bancar din fostele țări comuniste urmărea modelul sovietic și anume o bancă centrală, care avea și atribuțiile de principală bancă comercială și câteva bănci specializate (pentru investiții, pentru agricultură și industrie alimentară, pentru comerț exterior), precum și casele sau cooperativele de economii, acestea din urmă având rolul de a atrage disponibilitățile bănești ale populației, folosindu-se apoi în economie prin intermediul băncii centrale.

În acest context, imediat după 1989 la începutul perioadei de tranziție, în activitatea bancară din România s-au produs schimbări esențiale. Mai exact în luna decembrie a anului 1990 reforma sistemului bancar românesc a produs o separare structurală pe două niveluri a sistemului de tip monobancă.

- a) Pe de o parte s-a definitivat prezența Băncii Naționale ca bancă centrală;
- b) Pe de altă parte fostele bănci de stat (Banca Română de Comerț Exterior, Banca Agricolă, Banca de Investiții) pe baza unei hotărâri a Guvernului, au fost transformate în bănci comerciale, cu capital de stat și autohton privat, aprobându-se și noi statute de organizare și funcționare pentru aceste bănci.

Trecerea de la economia centralizată la cea de piață a implicat și reorganizarea băncilor în societăți pe acțiuni și autonomia activității acestora, privatizarea și apariția de noi instituții bancare cu capital autohton sau străin (*Căpraru 2009, p.147*).

Având în vedere că în economia de piață indicatorul sintetic care reflectă eficiența economică a activității bancare este profitul, băncile în această perioadă de tranziție își organizau astfel activitatea încât să poată atrage un număr cât mai mare de clienți, care să le asigure realizarea obiectivului propus.

Criza gravă prin care a trecut sistemul bancar românesc are la bază acordarea de-a lungul anilor de tranziție a unui însemnat volum de credite neperformante, și asta datorită faptului că pentru o lungă perioadă, principala funcție a creditelor a fost susținerea întreprinderilor de stat cu pierderi.

Societățile bancare, în calitatea lor de bănci comerciale, trebuie văzute nu numai ca „o afacere” ci și ca instituții ce au un real caracter public. Ele nu trebuie caracterizate în mod exclusiv ca societăți comerciale orientate spre satisfacerea unui anume interes, al acționarilor sau al altor grupuri interesate, ci și ca entități specializate chemate să rezolve problemele financiar-bancare ale unor mari colectivități, în componența cărora intră atât persoane juridice, cât și fizice.

În prezent se poate susține că obiectivul organizațional global al fiecărei bănci comerciale este de a supraviețui în structurile financiare și de capital. Pentru a fi atins acest obiectiv fiecare bancă trebuie să-și maximizeze funcția de utilitate socială și să se vizeze creșterea profitabilității sale.

În prima parte a capitolului am evidențiat starea sistemului bancar din România sub impactul diverselor evenimente istorice, economice și sociale care au contribuit la formarea și evoluția acestuia, și în contextul tranziției la o economie de piață, pornind de la rolul Băncii Naționale a României în evoluția sistemului bancar și continuând cu evoluția activității bancare în contextul globalizării.

Conceptualizarea globalizării este destul de dificil de realizat și necesită demersuri complexe datorită caracterului său abstract, care nu se referă la ceva concret, ușor de identificat, cuantificabil prin unități de măsură consacrate. Nu există nici un indicator sau un indice statistic, obținut prin calcule, fie ele și sofisticate, care să reflecte globalizarea, în adevărata sa esență. De aceea, există mai multe puncte de vedere cu privire la globalizare, părerile fiind împărțite, situație care a dat naștere la trei școli sau curente de gândire, și anume: hiperglobaliștii, scepticii și transformativiștii, fiecare dintre ele încercând să prezinte o perspectivă diferită asupra globalizării cu scopul de a putea înțelege mai bine acest proces.

Internaționalizarea bancară a fost marcată în ultimele decenii de patru factori majori care au influențat activitățile de internaționalizare a băncilor¹:

- Schimbarea rolului internațional al băncilor: eliminarea intermediarilor financiari, creșterea rolului piețelor de capital;
- Transformarea industriei bancare mondiale: ridicarea restricțiilor, crizele financiare și schimbarea noilor paradigme monetare;
- Apariția structurilor economice în Uniunea Europeană;
- Evoluția produselor și a serviciilor financiare.

Aceste direcții au modelat internaționalizarea bancară încă din anii ‘70 când băncile și-au extins substanțial activitățile pe plan extern, inovațiile piețelor de capital au cunoscut și ele un salt considerabil. Principalele inovații au gravitat în jurul securizării implicând atât eliminarea

¹ Smith, R., Walter, I. – Global Banking. New York: Oxford University Press, 1997, p. 67

intermediarilor financiari, creșterea finanțărilor directe, cât și efectuarea de împrumuturi negociabile în cadrul piețelor de securitate².

Procesul integrării României în UE a constituit un eveniment care a marcat activitatea bancară, devenind o necesitate restructurarea sistemului bancar în vederea susținerii financiare a tuturor activităților economice necesare procesului de reformă a economiei românești.

Restructurarea sistemului bancar alături de reglementarea, autorizarea și supravegherea activității bancare sunt două din principalele aspecte vizate de remodelarea sistemului bancar românesc (remodelarea sistemului bancar a vizat atât crearea unui sistem bancar specific economiei de piață cât și armonizarea legislației românești cu cea a țărilor din UE).

Băncile din România și-au remodelat opțiunile de afaceri și structurile manageriale interne începând cu redefinirea organizării activității din perspectiva relației cu clienții și recompartimentarea acesteia în funcție de cerințele clienților. Modificarea strategiilor bancare în România și orientarea acestora tot mai mult către client, în special de băncile mari ce dispun de capacități financiare importante arată că se merge în direcția practică de băncile din economiile dezvoltate. Activitățile financiare vor fi separate în funcție de clienți, nu de natura lor intrinsecă. La dorința clienților pentru pachete de servicii financiare complete există o tendință de integrare a serviciilor. Punându-se accent pe relația client-bancă, băncile sunt interesate în prezent de relațiile de afaceri avantajoase pentru ambele părți. La elaborarea strategiilor de dezvoltare banca trebuie să cunoască prognoza de evoluție a zonei în care își desfășoară activitatea. Prin politica de sprijinire a investițiilor în zonă, banca poate fi văzută ca un factor de modelare a procesului economic în zona în care își desfășoară activitatea. La realizarea acestei funcții de către băncile românești stau ca exemplu băncile din SUA, care sunt chiar obligate să participe la dezvoltarea economică a zonei pentru a-și menține autorizația de funcționare, dar și din anumite state europene.

Restructurarea băncilor românești în această direcție, adică ele să sprijine proiecte de afaceri prin credite pe care să le poată susține singure sau în participație cu alte bănci din zone mai bogate, trebuie să aibă în vedere evoluția economică de ansamblu.

Modificările operaționale reprezintă o necesitate urgentă pentru băncile din România deoarece odată cu integrarea ele intră în competiție, pentru fonduri, cu societăți bancare ale statelor dezvoltate din Uniunea Europeană care sunt foarte puternice și au multă experiență în cadrul structurilor economice de piață.

Prin aderarea României la UE sistemul bancar românesc se implică activ în derularea unor proiecte destinate modernizării sistemului bancar, printre aceste proiecte înscriindu-se și

² Mullineux, A., Murinde, V. – Globalization and convergence of banking systems, în “Handbook of International Banking,” editori Mullineux, A. și Murinde, V., Cheltenham, UK: Edward Elgar. 2003, p. 23

proiectul zonei unice de plăți în Euro, al cărei obiectiv este crearea unei economii europene mai transparente și mai competitive.

Proiectul SEPA – Single Euro Payments Area presupune zona Euro în care nu vor mai exista diferențele curente între plățile interne și externe – consumatorii, comercianții și corporațiile vor fi capabili să facă plăți în zona Euro astfel:

- dintr-un cont bancar unic,
- folosind un set unic de instrumente de plată,
- la fel de sigur, rapid și eficient ca în contextul național astăzi.

SEPA este inevitabilă, fiind următorul pas al integrării economice europene și al introducerii Euro. SEPA va crește competiția europeană, va încuraja integrarea și consolidarea și va impune inovație.

Putem concluziona și faptul că o piață unică nu este completă până nu are un sistem unic de plăți, astfel încât cu un singur cont bancar și un singur set de instrumente de plată să se poată derula operațiuni de plată în toată zona euro, la fel de simplu și sigur cum se operează astăzi, pe plan național.

Capitolul II

ANALIZA PROFITABILITĂȚII ÎN INSTITUȚIILE BANCARE

Sistemele bancare stabile sunt capabile să ofere informații credibile tuturor participanților pe piața financiară, fiind preocupate și de optimizarea performanțelor bancare.

Unul dintre obiectivele principale ale instituțiilor de credit este optimizarea profiturilor, performanța băncii reprezentând un indiciu al stabilității și al încrederii deponenților, astfel că trebuie încurajată obținerea unor performanțe cât mai mari, pentru un sistem financiar eficient și dinamic.

Performanța poate fi definită ca fiind nivelul măsurabil de stabilitate a activității unei bănci, caracterizat prin niveluri reduse ale riscurilor de orice natură și un trend normal de creștere al profiturilor de la o perioadă de analiză la alta³.

Managementul performanțelor se intersectează cu cel al domeniului de management bancar, calitatea reflectându-se în performanțele bancare, legate nemijlocit de managementul activelor și al pasivelor bancare, și care se reflectă în bilanțul propriu și în contul de profit și pierdere.

Managementul bancar urmărește îndeosebi obținerea de profit, adică o performanță bancară superioară. În literatura de specialitate dar și în practica bancară sunt cunoscute diferite instrumente de măsurare și redare a performanței bancare, dar unul dintre cele mai eficiente îl constituie sistemul de indicatori, utilizat în acest scop.

Indicatorii de apreciere a performanțelor bancare au o mare expresivitate, reflectând o multitudine de aspecte: gradul de generare a profitului, eficiența operațională și managerială etc.

În acest capitol am prezentat teoretic principalii indicatori de evaluare a performanțelor unei instituții bancare și anume:

- **Rata rentabilității economice** (*ROA – return on assets*) se determină ca raport între profitul net și activul total al băncilor și exprimă rentabilitatea utilizării activelor, adică profitul net obținut de o unitate monetară de activ⁴.

- **Rata rentabilității financiare** (*ROE – Return on equity*) se determină ca raport între profitul net și capitalul propriu și oferă informații cu privire la profitul înregistrat pe unitatea de valoare contabilă a investiției acționarilor în bancă.

³ I.Bătrâncea, I.Trenca, A.Bejenaru, S.N.Borlea – Analiza performanțelor și riscurilor bancare, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2008, p.374

⁴ I. Bătrâncea ș.a., „Analiza performanțelor și Riscurilor bancare”, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2008, Op.cit..p.382

- **Efectul de pârghie** (*EM – equity multiplier*) sau *Multiplificarea capitalului* este un indicator sintetic care evidențiază gradul în care utilizarea unor resurse atrase suplimentar duce la creșterea rentabilității capitalului propriu.

- **Rata profitului net** (*Profit marginal PM*) se calculează ca raport procentual între profitul net și veniturile totale.

- **Gradul de utilizare a activelor** (*AU – asset utilisation*) este un indicator care depinde de mărimea dobânzii active pe piață și de structura activelor bancare și se calculează ca raport procentual între venitul total din operațiile bancare și totalul activelor și arată veniturile totale ce se obțin din utilizarea activelor (venituri din dobânzi, comisioane, taxe și venituri nonprofit).

Ținând cont de concurența instituțiilor bancare atât pe plan intern cât și internațional am evaluat și analizat rata rentabilității economice și financiare în sistemul bancar românesc, precum și raportat la cel european pentru a evalua viabilitatea sistemului bancar românesc față de celelalte țări din Uniunea Europeană.

În sistemul bancar românesc Rata rentabilității financiare (ROE) a înregistrat un nivel ușor mai scăzut față de cel aferent anului anterior (11,44 % în 2007 față de 11,67% în 2006) în condițiile unei dinamici comparabile a profitului net cu cea a capitalului propriu, urmând ca în anul 2008 să cunoască din nou o ușoară creștere ajungând la 1,7%. Analiza ROE pe baza factorilor determinanți, folosind descompunerea **Du Pont**, relevă o ușoară deteriorare a renumerării capitalului bancar ca rezultat al diminuării capacității activelor de a genera profit (de la 1,46% în anul 2006 la 1,3% în anul 2007), în condițiile în care creșterea efectului de pârghie (de la 7,97% în anul 2006 la 8,82 în anul 2007) a compensat doar parțial reducerea consemnată la nivelul ratei rentabilității economice (ROA).

Tabelul nr.1 Evoluția indicatorilor ROE și ROA în perioada 2005 – 2008

Indicatori	Relația de calcul	2005	2006	2007	2008
ROE – sistemul bancar	Profit net/capital propriu	15,2%	11,7%	11,4%	18,1%
ROA – sistemul bancar	Profit net/active totale	1,9%	1,5%	1,3%	1,7%

Sursa: Raport asupra stabilității financiare, BNR 2009

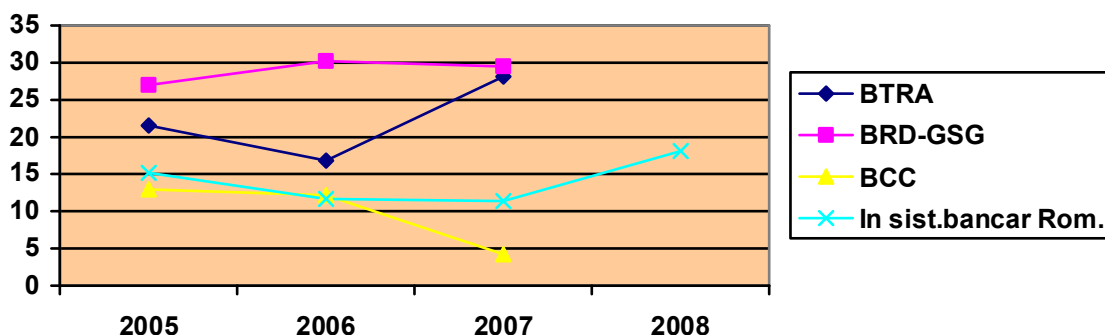
Investițiile masive direcționate în special în extinderea rețelelor bancare, precum și intensificarea concurenței, au făcut ca ponderea profitului în veniturile operaționale să înregistreze o reducere de aproximativ 2,6 puncte procentuale, de la 20,18 % în anul 2006 la 17,6% în anul 2007. Cu toate acestea nu a fost afectată capacitatea activelor de a genera venit. Valoarea ratei utilizării activelor a înregistrat o ușoară creștere, ajungând la 7,37% la sfârșitul

anului 2007 de la 7,26% la sfârșitul anului 2006. În aceste condiții, rata rentabilității economice (ROA) și-a continuat pe parcursul anului 2007 dinamica descrescătoare, însă într-un ritm mai lent decât în anii precedenți (Tabel nr.1), fapt pentru care mărimea sa rămâne comparabilă cu valorile consemnate și în alte țări din Europa.

Pe baza modelelor prezentate am făcut o analiză detaliată a indicatorilor de performanță financiară la trei bănci pe care le-am luat în studiu: Banca Transilvania, Banca Română de Dezvoltare-GSG și Banca Comercială Carpatica, precum și o analiză comparată între aceste bănci și ROE –ROA al sistemului bancar românesc

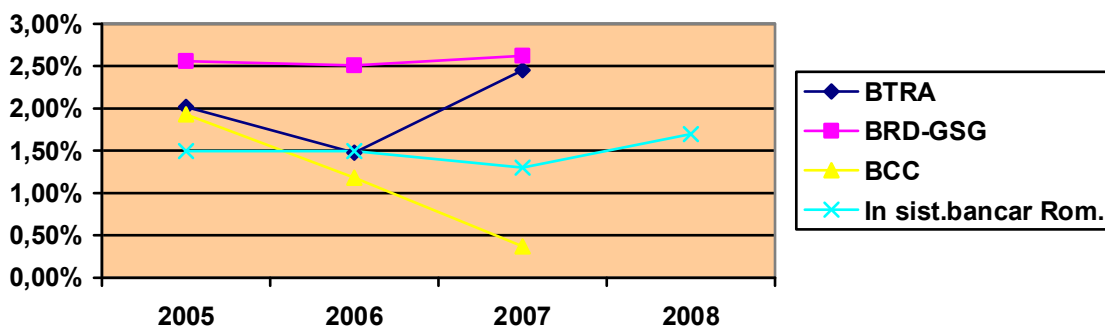
Rata rentabilității economice (ROA) în sistemul bancar, precum și la nivelul BTRA, BRD-GSG, BCC, este expresia rentabilității de ansamblu a unei societăți bancare. Se mai numește profitul la active, sau rentabilitatea activelor și măsoară efectul capacității manageriale de a utiliza resursele financiare și reale ale societății bancare pentru a genera profit. Astfel, în graficele de mai jos am evidențiat evoluția ROE și ROA în sistemul bancar românesc și în BTRA, BRD-GSG și BCC.

Evoluția ROE la BTRA, BRD-GSG, BCC și sistemul bancar Românesc

Sursa: Calcule proprii

Evoluția ROA la BTRA, BRD-GSG, BCC și sistemul bancar Românesc

Sursa: Calcule proprii

Grafic nr.1

Evoluția ratei rentabilității financiare (ROE) pe sistemul bancar în comparație cu BTRA și BRD-GSG relevă faptul că cele două bănci se situează peste ROE din sistemul bancar, respectiv există o marjă de 18,09 % în plus realizată de BRD în 2007. Acest fapt denotă o administrare eficientă a riscurilor și o politică sănătoasă de creditare de către această bancă. La BCC rata rentabilității financiare s-a situat sub pragul înregistrat în sistemul bancar, înregistrându-se cel mai scăzut nivel de 4,19% în 2007.

Analiza referitoare la rata rentabilității economice (ROA) în sistemul bancar și BTRA, BRD-GSG, BCC scoate în evidență nivelul crescut al profitului băncii în special la BRD-GSG, înregistrându-se un trend crescător pe toată perioada analizată. La fel ca și rata rentabilității financiare, rata rentabilității economice la BCC a înregistrat un trend descrescător obținându-se valori sub nivelul din sistemul bancar. La BTRA, s-a înregistrat o valoare a ROA de 2,45% în anul 2007 situându-se aproape de nivelul înregistrat la BRD-GSG de 2,62%, dar peste nivelul din sistemul bancar.

În ceea ce privește ROE⁵ și ROA, valorile de la sfârșitul lunii decembrie 2008, de 18,1% și 1,7%, sunt comparabile cu cele ale unor societăți bancare-mamă având filiale în România⁶.

Concluzii:

Așa cum am arătat în acest capitol, băncile își desfășoară activitatea pe baza criteriului de profitabilitate, ca oricare societate comercială, urmărind în mod permanent obținerea de profit net în condiții de riscuri specifice (evoluția economică generală, restricții impuse de banca centrală, insolabilitatea, structura financiară a băncii), de care orice bancă trebuie să țină seama în desfășurarea activității sale.

Profitabilitatea este un indicator relevant al poziției competitive a unei bănci pe piețe bancare și al calității managementului său, asigurând sănătatea sistemului bancar.

Practica bancară tradițională – bazată pe constituirea de depozite și acordarea de credite – reprezintă astăzi doar o parte din activitatea specifică băncilor, fiind adesea și cel mai puțin profitabilă. Sursele majore de profitabilitate ale băncilor sunt tranzacționarea pe piețele financiare și generarea veniturilor cu ajutorul comisioanelor.

Față de alte domenii, activitatea bancară este una particulară dacă avem în vedere atât funcțiile băncii cât și caracteristicile de extremă volatilitate a majorității produselor și serviciilor bancare și, din această cauză, în managementul bancar o legătură direct proporțională dintre **profit și risc** este obligatorie.

⁵ ROE, ROA sunt calculate în prezent folosind la numitor medii lunare ale capitalurilor proprii, respectiv ale activelor. Spre comparație, nivelurile recalculat aferente datei de 31 decembrie 2007 sunt de 10,8 %, respectiv 1,3%.

⁶ ROE: 19,5% pentru Raiffeisen International (septembrie 2008, *3rd Quarter Report 2008*), 18% pentru Piraeus Bank Grecia (*Financial Highlights of the Group 2008*), 15,7 % pentru Alpha Bank (decembrie 2008, *Alpha Bank Press Release: Full Year 2008 Performance Overview*), 6,4 % pentru Groupe Societe Generale (decembrie 2008, *Resultats de l'annee et du 4-eme trimestre 2008*); ROA: 1,1% pentru Piraeus Bank Grecia (*Financial Highlights of the Group 2008*), 0,9% pentru Eurobank EFG (*FY 2008 Financial Results, p.2*).

Băncile acționează în condiții de incertitudine mai mult decât organizațiile nonbancare atât în domeniul resurselor care nu au o stabilitate cuantificabilă cât mai ales în domeniul plasamentelor care conțin un factor de risc prin natura lor.

Băncile doresc, evident, un profit cât mai mare din activitățile lor și, în egală măsură, minimizarea riscurilor, de aceea performanța bancară vizează mai întâi de toate determinarea solidității băncii, a gradului de expunere a acesteia în fața diverselor categorii de risc și mai apoi a nivelului de eficiență al acesteia.

Din aceste considerente diagnosticul financiar asupra activității bancare are două componente:

- diagnosticul rentabilității (rentabilitatea capitalului propriu, rentabilitatea economică);
- diagnosticul riscurilor (riscul de exploatare, riscul financiar, riscul de faliment).

Capitolul III

ANALIZA RISCURILOR ÎN MEDIUL BANCAR

Mediul economic, monetar și cel financiar bancar sunt permanent supuse unui concurențe acerbe, apar noi riscuri necunoscute până în acel moment, cu forme de manifestare deosebite. În aceste condiții este foarte greu de prezentat o anume formă a riscului, sau de a încerca o definiție exactă, dată fiind caracteristica lumii contemporane, și anume incertitudinea.

Potrivit acestor realități riscul este abordat în diferite moduri de unii specialiști, regăsindu-se diferite opinii exprimate în literatura de specialitate din țară și străinătate.

Profesorul universitar Gheorghe Manolescu este de părere că „noțiunea de risc este inseparabil legată de acelea ale rentabilității și flexibilității. Rezultatul întreprinderii este supus evenimentelor neprevăzute care însoțesc activitatea sa în toate domeniile. Riscul se traduce prin variabilitatea rezultatului, afectând rentabilitatea activelor și în consecință a capitalului investit”⁷.

În acest capitol am prezentat o clasificare a riscurilor, făcând referire îndeosebi la riscurile semnificative ale instituțiilor bancare, selectând riscurile cu impactul cel mai mare asupra activității lor pentru o analiză mai aprofundată și anume: riscul de credit, riscul de piață (riscul ratei dobânzii, riscul valutar), riscul de lichiditate și riscul operațional.

Riscul de credit

Riscul activității de creditare reprezintă probabilitatea ca băncile comerciale să înregistreze pierderi generate de starea de insolvabilitate a clienților debitori. La nivelul ansamblului băncilor comerciale, acest risc are un caracter sistemic, nivelul său nu rezultă din simpla însumare a nivelurilor riscurilor de creditare cu care se confruntă componentele individuale ale sistemului bancar comercial, el este rezultatul „sinergic” al efectelor propagate asupra întregului sistem⁸.

Activitatea de creditare este activitatea de bază a entităților bancare, iar riscul de creditare, cel mai important dintre diversele riscuri care pot greva rezultatele intermediarilor financiari bancari. Intensitatea manifestării acestuia se măsoară prin deteriorarea/ameliorarea calității portofoliului de credite prin prisma stării de solvabilitate a clienților debitori.

Pentru evaluarea standing-ului financiar și încadrarea fiecărui client într-una din clasele de risc general de creditare, am analizat o societate prin prisma metodei folosite de către două bănci diferite, respectiv am folosit metoda CEC Bank și MKB Romexterra Bank.

⁷ Gh. Manolescu-Managementul financiar, Editura Economică, București, 1995, p.169.

⁸ I.L. Popa, B. Dima, - Analiza Sistemului Bancar Comercial, Editura Mirton, Timișoara 2004.

Tabelul nr.2 Încadrarea în clasa de risc general de creditare – Metoda CEC Bank SA

	31.12.2006	31.12.2007	30.06.2008
1. Punctaj indicatori financiari	18	13	13
2. Punctaj indicatori nefinanciari	12	12	12
Total puncte	30	25	25
Grupa de bonitate	A	B	B

Sursa: Calcule proprii

Tabelul nr.3 Încadrarea în categoria de performanță financiară – Metoda MKB Romexterra Bank SA

	31.12.2006	31.12.2007	30.06.2008
1. Punctaj indicatori financiari	52	42	35
2. Punctaj indicatori nefinanciari	30	30	30
Total puncte	82	72	65
Grupa de bonitate	A	B	B

Sursa: Calcule proprii

În **concluzie**, după calcularea indicatorilor de performanță a societății comerciale prin cele două metode specifice fiecărei bănci, prezentate mai sus, chiar dacă metodologia folosită diferă puțin de la o bancă la alta, în final societatea a fost încadrată în aceeași clasă de risc (grupa de bonitate), respectiv la 31.12.2006 – A; 31.12.2007 – B; 30.06.2008 – B.

Ținând cont de faptul că în procesul de creditare a economiei, băncile trebuie să filtreze afacerile și să le promoveze pe cele eficiente, viabile și legale, impulsționând astfel desfășurarea unor activități eficiente tuturor celor care fac uz de creditul bancar, calcularea indicatorilor de bonitate constituie un reper destul de important în luarea deciziilor. Băncile trebuie să evalueze riscurile cu care au de a face în creditarea unei afaceri, să cerceteze motivul împrumutului și să identifice sursele de restituire care depind de derularea afacerii pe care o creditează.

Metodele de analiză utilizate în prezent de societățile bancare se bazează pe o serie de concepte și tehnici care constituie centrul de greutate în analiza tehnică și cantitativă a creditării. Astfel, băncile manifestă o dependență mare în decizia lor privind acordarea creditului față de indicatorii de bonitate și de garanțiile solicitantului, dar acești indicatori nu exprimă întotdeauna realitatea și chiar dacă ar exprima-o aceasta ar trebui să constituie doar o carte de vizită a firmei, iar garanția ar trebui privită ca o măsură asiguratorie, nu ca o certitudine de recuperare a creditului prin valorificarea ei.

În condițiile actuale în care se resimte și la noi criza economică mondială, toate principiile și metodele unei analize temeinice de acordare a creditelor prin asumarea unor riscuri cât mai mici din partea creditorilor sunt supuse unor presiuni de mediu economic intern și internațional. Chiar dacă analiza efectuată la momentul acordării creditului evidențiază o societate

comercială cu indicatori de bonitate situați într-o categorie confortabilă pentru a obține creditul și în condițiile prezentării unor garanții considerate solide la momentul respectiv, în condiții de criză, societatea comercială poate avea probleme cu rambursarea creditului. Mai mult, banca creditoare poate avea dificultăți în executare garanțiilor și din punct de vedere al scăderii valorii garanției prezentate la momentul acordării creditului, prin valorificarea garanției obținându-se o sumă mult mai mică față de valoarea creditului. Se mai pune și problema dificultății valorificării garanției în moment de criză economică, când majoritatea tranzacțiilor sunt blocate, astfel încât pot apărea dificultăți în asigurarea cu lichidități a băncilor, acestea fiind nevoite să apeleze la soluții externe dar și costisitoare. De aceea consider că la baza analizei acordării unui credit calitatea managementului, eficiența firmei și siguranța afacerii trebuie să constituie factorii hotărâtori în luarea deciziei de creditare.

Riscul de piață

Riscul de piață reprezintă o componentă principală a sistemului de gestiune a riscurilor financiare în condițiile în care instituția de credit operează pe piețe financiare dezvoltate. Riscul de piață este definit ca riscul de apariție a pierderilor pentru poziții bilanțiere și extrabilanțiere, ca urmare a modificării prețurilor pe piață (Isaic – Maniu, I., 2006: 76).

Principalele categorii de riscuri care determină modificări pe piețele financiare, și care de fapt determină riscul de piață sunt: *Riscul ratei dobânzii* – prin variația tendinței de evoluție și a nivelului ratelor dobânzii; *Riscul valutar* – prin variația cursului valutar și deci a valorii în monedă națională a diferitelor active și pasive externe; *Riscul de preț al acțiunilor* – corespunde pierderii sau lipsei de câștig ce poate rezulta din variația valorii acțiunilor deținute de instituția de credit.

Începând cu anul 1998, instituțiile de reglementare impun băncilor cu activități extinse de tranzacționare să constituie o rezervă de capital pentru asigurarea împotriva pierderilor semnificative, care ar putea afecta stabilitatea acestora. Volumul acestei rezerve, cunoscută sub denumirea de cerință de capital pentru acoperirea riscului de piață, este direct proporțional cu un indicator care reflectă riscul de portofoliu. În prezent riscul de piață se măsoară în termenii valorii la risc (VaR^9).

Pentru categoriile de factori de risc pentru care instituția de credit utilizează un model intern, cerința de capital se va determina conform relației:

$$C_t = \max(VaR_t)$$

unde:

- C_t – cerința de capital aferentă zilei lucrătoare t;
- VaR_t – valoarea la risc aferentă zilei lucrătoare t;
- K – factorul multiplicativ;

⁹ Value at Risk

VaR_t-i – valoarea la risc aferentă zilei lucrătoare t-i;

RSt – cerință de capital.

Pentru determinarea valorii la risc aferente zilei lucrătoare „t” se vor folosi pozițiile pe instrumentele financiare (doar instrumentele aferente portofoliilor pentru care s-a trecut la metoda avansată) din trading book la sfârșitul¹⁰ zilei lucrătoare t-1 și utilizând metodologia validată de către Banca Națională a României.¹¹

Riscul ratei dobânzii

Conform definiției date de unii autori, (I.L.Popa, B.Dima) **rata dobânzii** reprezintă costul resurselor financiare, „vechi” și „noi”, alocate de către intermediarii financiari, bancari și nebancari, în cadrul procesului de intermediere financiară.

Dobânda este suma ce revine proprietarului capitalului la rambursarea unui împrumut acordat sau prețul folosirii capitalului, precum și remunerarea riscului pe care îl implică împrumutul respectiv.

Principalul indicator al managementului activelor și pasivelor este **marja netă a dobânzii**. Obiectivele managementului activelor și al pasivelor constau în creșterea veniturilor băncii din plasamente, în strânsă legătură cu scăderea costurilor surselor atrase, în condițiile menținerii unui risc acceptabil și ale respectării reglementărilor în vigoare cu privire la adecvarea capitalului și lichiditatea băncii.

Managementul activelor și al datoriilor, care presupune colectarea și utilizarea fondurilor, constituie nucleul financiar al unei bănci¹². În aceste condiții managementul activelor și datoriilor cuprinde planificarea strategică și procese de implementare și control care afectează volumul, diversitatea, scadența, sensibilitatea ratelor dobânzii, calitatea și lichiditatea activelor și al datoriilor unei bănci. Principalul obiectiv al managementului activelor și al datoriilor este acela de a produce un flux de venituri nete din dobânzi, flux care să fie stabil, mare, de un înalt nivel calitativ și în creștere. Acest obiectiv este atins prin obținerea combinației și a unui nivel optim al activelor datoriilor și al riscului financiar.¹³

¹⁰ Nu se vor lua în considerare pozițiile inițiate în cursul zilei pentru care se determină VaR.

¹¹ Cerința de capital aferentă unei zile nelucrătoare va fi egală cu cerința aferentă ultimei zile lucrătoare. Factorul multiplicativ aferent unei zile lucrătoare se obține prin însumarea factorului multiplicativ minim și factorului multiplicativ adițional pentru ziua lucrătoare respectivă. Factorul multiplicativ minim nu poate fi mai mic de 3; stabilirea de către Banca Națională a unui factor multiplicativ mai mare de 3, trebuie justificată prin prezentarea motivelor (și importanța lor) care au contribuit la ajustarea factorului minim. Factorul adițional se determină în funcție de rezultatele back-testing-ului.

¹² Greuning H.v., Brajovic Bratanovic J. – Analyzing and Managing Banking Risk, A Framework for Assessing Corporate Governance and Financial Risk, Editura Irecson, București, 2004 – Op.cit., p.44

¹³ Idem

Managementul activelor și pasivelor pune accentul pe *marja netă a dobânzii* (Net Interest Margin – NIM) care să exprime în unități monetare diferența dintre veniturile din dobânzi aferente activelor valorificabile și cheltuielile cu dobânzile corespunzătoare.

Marja netă a dobânzii = Venituri din dobânzi – Cheltuieli cu dobânzile

Principalul obiectiv al managementului activelor și al pasivelor este acela de a controla marja netă de dobândă. Managementul instituției bancare, în acțiunea de control a marjei nete de dobândă, poate adopta o atitudine defensivă sau ofensivă. În condițiile unei atitudini defensive a managementului activelor și al pasivelor, se urmărește ca marja netă de dobândă să depindă cât mai puțin de modificările ratelor dobânzilor de pe piață. În cazul unui management ofensiv al activelor și al pasivelor, scopul este de a mări marja netă de dobândă prin schimbări în structura portofoliului de investiții financiare a instituției bancare respective.

Rata dobânzii este pentru orice societate bancară principalul element de negociere cu clienții, iar riscul ratei dobânzii se datorează fluctuațiilor în nivelul ratei dobânzii.

Riscul valutar – componentă a riscului de piață care apare din fluctuațiile pe piață ale cursului valutar¹⁴.

Riscul de schimb (riscul cursului valutar) poate fi definit ca fiind riscul de a înregistra pierderi decurgând din evoluția cursului de schimb. El este strâns legat de riscul ratei dobânzii¹⁵.

Riscul valutar exprimă probabilitatea ca o variație a cursului valutar pe piață să influențeze negativ marja dobânzii bancare.

Riscul valutar poate fi evaluat cu ajutorul a doi indicatori de bază, și anume *poziția valutară individuală* care se calculează pentru fiecare valută de gestionat și *poziția valutară globală* care prezintă avantajul unei imagini globale asupra expunerii valutare a băncii și dezavantajul anulării situației pe valute, care trebuie gestionată de fapt.

Din analiza întreprinsă, am constatat că evoluția cursului și caracteristicile pieței valutare în România nu au indus în anul 2008 riscuri deosebite asupra stabilității financiare. Pentru al 4-lea an consecutiv, ponderea poziției valutare totale în fondurile proprii se situează sub 2 %, astfel încât expunerea directă a instituțiilor de credit din România la riscul de curs de schimb se păstrează la un nivel redus. Trecerea de la poziții valutare predominant scurte la poziții valutare predominant lungi, produsă pe parcursul anului 2006, s-a menținut și în 2008, însă diferența dintre acestea s-a majorat. Pe ansamblu însă, sistemul bancar românesc nu ar fi afectat de o eventuală modificare amplă a cursului de schimb pe canalul direct, în condițiile în care poziția

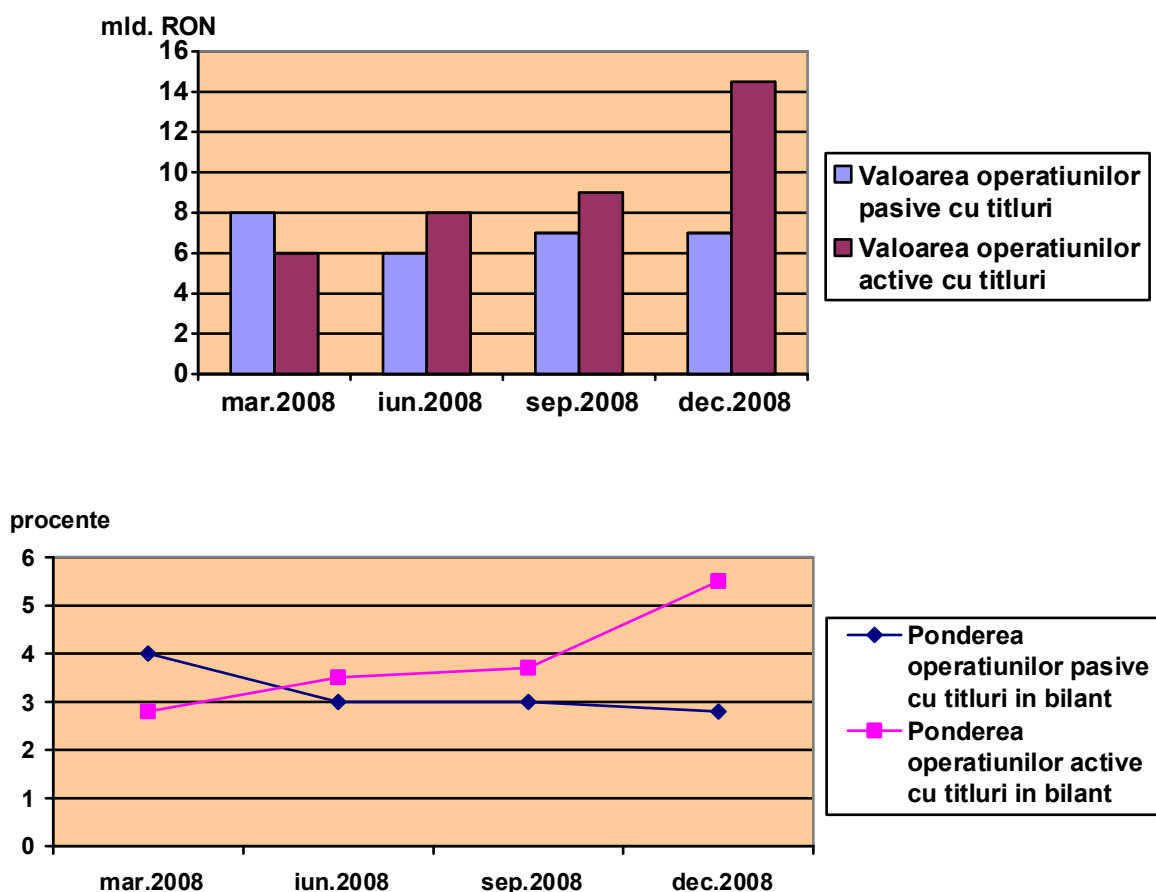
¹⁴ Norma BNR nr.17 din 18.12.2003, privind organizarea și controlul intern al activității instituțiilor de credit și administrarea riscurilor semnificative, precum și organizarea și desfășurarea activității de audit intern a instituțiilor de credit, publicată în M.Of. Nr. 47 din 20.01.2004.

¹⁵ C.Basno, N.Dardac – Op. Cit., p.19

valutară totală reglementată nu poate depăși 20 % din fondurile proprii, concluzie atestată și de analizele de testare la stres a băncilor.

Expunerea sectorului corporatist la riscul valutar este mai mare decât o arată creditele interne contractate de acesta. Aceasta se datorează în particular firmelor mari, ale căror împrumuturi directe în străinătate au crescut în cursul anului 2008. Această vulnerabilitate, la rândul ei, crește expunerea indirectă a băncilor la riscul valutar.

La 31 decembrie 2008 ponderea operațiunilor cu titluri în activ a fost de 5 %, iar la sfârșitul lunii martie 2009 de peste 8 %, indicând preferința crescută a băncilor pentru plasamentele în titluri de stat, instrumente lichide cu grad de risc foarte scăzut. Ponderea titlurilor în pasiv s-a redus cu 0,23 puncte procentuale față de nivelul de 2,9 % înregistrat în luna septembrie, iar la 31 martie 2009 a atins 2,6 %, creșterea ponderii operațiunilor cu instrumente financiare derivate neacoperind însă diminuarea ponderii datoriilor constituite prin titluri în total pasiv (*BNR – Raport asupra stabilității financiare 2008*).

Sursa: BNR-Raport asupra stabilității financiare 2009

Grafic nr2 - Evoluția operațiunilor cu titluri

Rezultatele testării la stres derulate în cursul lunii martie 2009 pe un scenariu stabilit în colaborare cu FMI implică faptul că, deși la nivelul sistemului bancar riscul de rată a dobânzii pentru activele și pasivele denumite în valută este relativ scăzut, cu un impact negativ asupra fondurilor proprii la finele anului 2009 de numai 1,56 %, la nivel individual există diferențe semnificative.

Riscul de lichiditate

Riscul de lichiditate, numit și riscul de finanțare, este riscul ca o întreprindere să întâlnească dificultăți în procurarea fondurilor necesare pentru îndeplinirea angajamentelor aferente instrumentelor financiare. Riscul financiar poate rezulta din incapacitatea de a vinde repede un activ financiar la o valoare apropiată de valoarea justă¹⁶.

Riscul de lichiditate constă în probabilitatea ca banca să nu-și poată onora plățile față de clienți, datorită devierii proporției dintre plasamentele pe termen lung și a celor pe termen scurt și a necorelării cu structura pasivelor băncii¹⁷.

Plasamentele pe termen lung sunt în general mai mari decât resursele pe termen lung ale băncii, din această cauză băncile confruntându-se cu două situații delicate:

- a) să nu-și poată onora angajamentele pe termen scurt;
- b) să aibă resurse cu scadență mică, în timp ce plasamentele au scadență mare;

Prima situație, care poate fi numită și risc de lichiditate imediată, este determinată de retragerile masive și neașteptate ale creditorilor ei.

În cazul în care o bancă este confruntată cu riscul lichidității, poate fi forțată fie să împrumute fonduri de urgență la costuri excesive pentru a-și acoperi nevoile imediate de cash, fie să atragă deponenții, plătind în schimb dobânzi mai mari decât cele practicate pe piață.

Riscul de lichiditate imediată este un risc specific băncilor, arta de a conduce o bancă constă tocmai în a ști să gestionezi lichiditățile pentru a face față retragerilor, fără a afecta însă posibilitățile de a onora și solicitările de credite.

A doua situație, numită risc de transformare, impune băncilor să ia în considerare următoarele:

- resursele și plasamentele trebuie analizate în funcție de lichiditatea și exigibilitatea lor reală și nu juridică. Astfel, depozitele la vedere sunt deseori mai stabile decât depozitele la termen, depozitele interbancare sunt mai volatile decât depozitele clienților, conturile debitoare ale clienților pe termen scurt sunt deseori mai imobilizate (neonorate) decât creditele cu scadență mai îndepărtată;

¹⁶ Standardele Internaționale de Contabilitate, Editura Economică, București, 2001, p.765-766

¹⁷ M. Stoica - Op.cit., p.153

- inovațiile financiare din ultimii ani modifică riscul de nelichiditate al băncii astfel: măriindu-l prin dezvoltarea angajamentelor de credit cum ar fi multi options facilities; micșorându-l prin dezvoltarea piețelor secundare de creanțe negociabile.

Arta de a transforma resursele cu scadență mică în plasamente cu scadență mare și de a putea face față crizei de lichidități într-un timp scurt și la prețuri mici este specifică managementului bancar.

Riscul operațional

Datorită dezvoltării continue a economiei, globalizării și expansiunii activităților economice, piața financiară internațională, precum și cea europeană se află într-un proces complex și continuu de adaptare a produselor și a serviciilor, ca urmare a competiției existente.

În aceste condiții *riscul operațional* a devenit un element din ce în ce mai important pentru instituțiile de credit, care sunt obligate să-și redefinească produsele și serviciile proprii pentru a-și consolida poziția pe piață și pentru a pătrunde pe piețe noi, iar pe de altă parte datorită utilizării tot mai dese a produselor financiare inovative (de exemplu: produse securizate, derivative de credit, produse structurale)¹⁸.

Comitetul de la Basel¹⁹ definește riscul operațional ca fiind riscul pierderilor generate de procese interne inadecvate sau defecte, de oameni și sisteme sau de evenimente externe, concentrându-se asupra cauzelor pierderilor pentru a diferenția pierderile operaționale de pierderile altor categorii de riscuri.

Pentru a se menține pe piață, instituțiile financiare trebuie să se conformeze standardelor și reglementărilor în vigoare, totodată trebuie să anticipeze evoluția pieței și să fie receptive la factorii semnificativi care influențează dinamica pieței pentru a putea fi competitive și profitabile.

Creșterea gradului de complexitate a practicilor bancare, precum și tendința pieței financiare de a realiza tranzacții globale în timp real, implică o preocupare sporită a autorităților de a supraveghea instituțiile financiare. Această evoluție a pieței financiare determină apariția unor noi riscuri și expuneri de operare care trebuie determinate, cuantificate și gestionate, de unde și necesitatea de a crea sisteme robuste de management al riscurilor operaționale.

În acest context instituțiile financiar-bancare europene se vor alinia tuturor reglementărilor în materie propuse de Comitetul Basel, respectiv Acordul Basel II.

Comitetul de la Basel asociază *riscului operațional* pierderea neașteptată, care derivă din următorii factori de risc: *erori umane, erori ale sistemului informatic, inadecvarea procedurilor și controalelor, evenimente externe*.

¹⁸ Chernobai A., 2007:2

¹⁹ BCBS, 2001:25

Factorii principali ai riscului operațional pot fi grupați astfel:

Tabel nr. 4 Principali factori ai riscului operațional

Uman	Sisteme	Procedee	Evenimente externe
Fraude și alte activități penale	Probleme IT (erori de hardware sau software, virusare la calculatoare etc.)	Erori de execuție, înregistrare, regularizare și documentare (risc de tranzacție)	Activități penale (furt, terorism sau vandalism)
Violarea regulilor interne sau externe (tranzacții neautorizate, etc.)	Acces neautorizat la informații și la securitatea sistemului	Erori în modele, metodologii și marcare la piață (risc de model)	Evenimente politice sau militare (război sau acord internațional)
Erori legate de incompetența sau de neglijența managementului	Inexistența sau îndoiala privind integritatea datelor	Erori de bilanț și de plată a impozitelor. Formalizarea inadecvată a procedurilor interne	Schimbări în mediul politic, juridic, de reglementare, fiscal (risc strategic)
Pierderea unor angajați importanți (boală, rănire, etc.)	Erori de telecomunicații	Definirea și atribuirea inadecvată a responsabilităților	Evenimente naturale (incendiu, cutremur, inundație, etc.)
Violarea sistemului de securitate			Erori operaționale la furnizori sau la operațiile externalizate

Sursa: Resti, A. & Sironi, A., 2007:515

Riscul operațional este un risc bancar care poate să apară încă din momentul înființării instituției bancare, manifestându-se în toate formele sale în diversele etape ale dezvoltării și desfășurării activității instituției bancare, riscul operațional incluzând și riscul legal²⁰. Cu cea mai mare arie de manifestare, riscul operațional a fost în ultimii ani cea mai mare amenințare pentru sistemele bancare din lume, stând la baza multor falimente din peisajul bancar mondial.

În România, Banca Națională a României a emis Norma nr. 17 în anul 2003 care reglementa modul de organizare a controlului intern și a auditului intern la nivelul instituțiilor de credit, făcând referire și la măsurile ce trebuie să fie luate pe linia administrării riscului operațional. În întâmpinarea noilor cerințe Basel II, aceasta a emis la sfârșitul anului 2006 câteva regulamente prin care determina cerințele cu privire la administrarea și calcularea capitalului aferente riscului operațional, cu aplicabilitate, la cerința majorității instituțiilor de credit din România, începând cu anul 2008.

În esență, instituțiile de credit sunt obligate să determine principiile solide de administrare a riscului operațional la nivelul operațiunilor sale, dar în același timp să calculeze necesarul minim de capital și în funcție de riscul operațional. Diferitele studii cantitative efectuate la nivel

²⁰ Riscul legal poate fi definit ca riscul de pierdere ca urmare atât a amenzilor, penalităților și sancțiunilor de care instituția de credit este posibilă în caz de neaplicare sau aplicare defectuoasă a dispozițiilor legale sau contractuale, cât și a faptului că drepturile și obligațiile contractuale ale instituției de credit și/sau ale contrapartidei sale nu sunt stabilite în mod corespunzător.

mondial au arătat că suma aferentă capitalului de risc operațional este compensată de reducerea cerinței de capital aferentă riscului de credit conform noilor reglementări Basel II.

Metodele care pot fi utilizate de instituțiile bancare pentru determinarea cerinței de capital în vederea acoperirii riscului operațional²¹ sunt:

- *Abordarea de bază;*
- *Abordarea standard;*
- *Abordarea standard alternativă;*
- *Abordarea avansată de evaluare;*
- *Abordarea combinată.*

În continuarea acestui capitol am prezentat metodele de determinare a cerinței minime de capital aferente riscului operațional potrivit abordărilor menționate.

Indiferent de abordarea folosită de către instituțiile de credit pentru calcularea cerințelor de capital pentru acoperirea riscului operațional, nu pot aplica aceste abordări decât cu aprobarea prealabilă a Băncii Naționale a României.

Pe lângă determinarea cerințelor minime de capital pentru acoperirea diferitelor riscuri cu care se confruntă activitatea bancară în ultima perioadă, Comitetul de la Basel, în activitatea sa de supraveghere bancară și-a concentrat atenția asupra modului în care băncile își gestionează lichiditățile, analiza lichidității constituind una dintre activitățile de bază ale managementului instituțiilor bancare, astfel că în capitolul următor am tratat *Analiza lichidității în bănci*.

²¹ Modul de calcul al cerințelor minime de capital pentru riscul operațional este stabilit de Regulamentul BNR-CNVM nr. 24/29/14.12.2006 privind determinarea cerințelor minime de capital ale instituțiilor de credit și ale firmelor de investiții pentru riscul operațional.

Capitolul IV

ANALIZA LICHIDITĂȚII ÎN BĂNCI

Pentru a evidenția rolul și importanța lichidității în bănci am prezentat unele concepte ale acesteia precum și poziția monetară ca expresie a lichidității.

Unul dintre cele mai importante aspecte ale managementului oricărei bănci constă în asigurarea unei lichidități adecvate. După unii autori, „o bancă este considerată că are lichiditate dacă are acces imediat, la costuri rezonabile, la fondurile necesare”²². Aceasta presupune că banca fie dispune de sumele respective, fie le poate procura prin împrumuturi sau vânzări de active.

Managementul unei instituții financiare poate controla propria lichiditate printr-o planificare și anticipare atentă a schimbărilor în cadrul depozitelor și creditelor, precum și în cadrul profitului. Pentru a-și putea controla propria lichiditate, managementul va stabili o strategie privind deținerea unui volum mai mare sau mai mic de lichidități, în funcție de *necesarul anticipat de fonduri*, de aversiunea față de risc, de factorii de risc și de alte considerente. Totodată va trebui să ia în considerare și relația lichiditate – profitabilitate. Astfel, o bancă poate minimiza lichiditatea prin vânzarea activelor lichide și investirea fondurilor astfel obținute pe termen lung în scopul maximizării profitului (banca se bazează pe faptul că va obține din împrumuturi lichiditatea necesară acoperirii nevoilor apărute în mod neașteptat).

Acest fapt atrage însă un risc crescut, pe de o parte, cel de lipsă de lichiditate într-un moment crucial pentru bancă și, pe de altă parte, riscul ratei dobânzii asociat investițiilor pe termen lung.

În situația inversă, banca poate maximiza gradul de lichiditate prin deținerea unei părți importante a activelor în active lichide, dar profitabilitatea va fi substanțial afectată. Astfel, luând în considerare aceste aspecte, un management bun al lichidității trebuie să țină cont de toți factorii care influențează atât riscul de lichiditate, cât și profitabilitatea băncii.

Reglementarea lichidității bancare în țara noastră se realizează prin norma 1/2001 a BNR cu modificările și completările ulterioare (norma 1/2002 și norma 7/2003).

Indicatorul de lichiditate se calculează ca raport între lichiditatea efectivă și lichiditatea necesară, determinate conform normei nr. 1/2001²³ a BNR privind lichiditatea băncilor.

♦ *Lichiditatea efectivă* se determină prin însumarea activelor bilanțiere și a angajamentelor primite extrabilanțiere, pe fiecare bandă de scadență;

²² C. Basno, N. Dardac, Management bancar, Editura Economică, București 2002, p

²³ Norma nr.1 din 9 aprilie 2001 privind lichiditatea băncilor, publicată în M.Of. nr.201/20 apr. 2001.

◆ *Lichiditatea necesară* se determină prin însumarea obligațiilor bilanțiere și a angajamentelor date extrabilanțiere pe fiecare bandă de scadență.

Conform normelor de reglementare a BNR, se impune respectarea de către bănci a unei limite minime a acestui indicator, valoarea sa fiind 1.

Riscul de lichiditate constă în probabilitatea ca banca să nu-și poată onora plățile față de clienți ca urmare a devierii proporției dintre creditele pe termen scurt și a necorelării cu structura pasivelor băncii²⁴.

Altfel spus, riscul de lichiditate reprezintă, pentru bănci, dificultatea în a procura resursele necesare pentru a face față propriilor angajamente la un moment dat.

Trebuie făcută distincție între *riscul de lichiditate* care se referă la disponibilitatea imediată a fondurilor plasate, *riscul de solvabilitate*, care are drept bază de referință acoperirea finală a pasivelor existente prin active valorificabile și, în ultimă instanță, capacitatea de a acoperi prin capital propriu angajamentele privind resursele mobilizate²⁵.

Banca reușește să gestioneze acest risc de lichiditate: a) printr-o concordantă prudentă a scadenței activelor și pasivelor și prin menținerea unui stoc de active lichide (de ex. numerar, disponibilități în bancă și titluri cu înalt grad de lichiditate).

Obținerea lichidității implică pentru bancă, pe de o parte, în general, un efort sporit pentru îmbunătățirea tuturor indicatorilor de performanță și de randament și creșterea tuturor laturilor imaginii sale. Pe de altă parte, băncile trebuie să depună un efort deosebit pentru perfecționarea determinării cât mai exacte a necesităților de resurse prin calcule previzionale întemeiate, în măsură să reflecte amploarea și regularitatea, să determine evoluția modularizată a cerințelor față de piața monetară.

Toate acestea determină, în fapt, o cale importantă de creștere a posibilităților băncii de a obține profit și de a-și majora performanțele.

Acest lucru impune managementului bancar să rezolve trei aspecte ale riscului de lichiditate, să se protejeze împotriva riscului de lichiditate, să măsoare riscul de lichiditate și să gestioneze riscul de lichiditate.

Pentru a demonstra importanța asigurării unei lichidități adecvate, am prezentat o procedură bancară privind lichiditatea, riscul de lichiditate și controlul acestuia, exemplificând această procedură de calcul și analiză a lichidității în cadrul MKB Romexterra Bank SA, finalizând cu calculul indicatorului de lichiditate pentru anii 2007, 2009 (Anexa 1, Anexa 2)

²⁴ M.Stoica, Management Bancar, Editura Economică, București, 1999, Op. citată, p. 153.

²⁵ C.Basno, N.Dardac, Management Bancar, Editura Economică, București, 2002, p.14.

Calcularea indicatorului de lichiditate
MKB Romexterra Bank SA

Data raportării
31/08/2007

Anexa 1

Indicatori		Benzi de scadență					
		D □ 1 luna	1 luna < D □ 3 luni	3 luni < D □ 6 luni	6 luni < D □ 12 luni	12 luni < D	Total
0	1	2	3	4	5	6	7
Total active (formularul Annex 1a, rd.Total, col.2÷7)	1	33,013,472.00	82,673,446.00	113,559,062.00	257,395,560.00	499,785,821.00	1,486,427,361.00
Total angajamente în afara bilanțului primite (formular Annex 1c, rd.Total, col.2÷7)	2	532,731.00	-	-	-	(532,731.00)	-
Lichiditatea efectivă rd.3col.3÷6=rd.1col.3÷6+rd.2col.3÷6+rd.7col.(n*-1), rd.3 col.2,7=rd.1col.2,7+ rd.2 col.2,7	3	533,546,203.00	286,792,843.00	397,573,779.00	652,203,452.00	1,068,736,961.00	1,486,427,361.00
Total obligation bilanțiere (formularul Anexa 1b, rd.Total, col.2÷7)	4	238,243,601.00	2,778,126.00	2,765,887.00	82,719,581.00	80,216,345.00	406,723,540.00
Total angajamente în afara bilanțului date (formular Anexa 1d, rd.Total, col.2÷7)	5	91,183,205.00	-	-	-	(91,183,205.00)	-
Lichiditate necesară rd.6=rd.4+rd.5	6	329,426,806.00	2,778,126.00	2,765,887.00	82,719,581.00	(10,966,860.00)	406,723,540.00
Excedent de lichiditate (de reportat pe coloana următoare) rd.7=rd.3 - rd.6, dacă rd.7>0	7	204,119,397.00	284,014,717.00	394,807,892.00	569,483,871.00	X	X
Indicator de lichiditate rd.8=rd3/rd.6 ¹	8	1.62	103.23	143.74	7.88	1.00	3.65

* n poate lua valori de la 3 la 6

Calcularea indicatorului de lichiditate
MKB Romexterra Bank SA

Data raportării 31/03/2009

Indicatori		Benzi de scadență					
		D □ 1 luna	1 luna < D □ 3 luni	3 luni < D □ 6 luni	6 luni < D □ 12 luni	12 luni < D	Total
0	1	2	3	4	5	6	7
Total active (formularul Anexa 1a, rd.Total, col.2÷7)	1	1.019.783.896	126.045.357	250.194.141	245.146.559	1.074.945.836	2.716.115.789
Total angajamente în afara bilanțului primite (formular Anexa 1c, ed. Total, col 2-7)	2	308.352.727	0	0	0	308.352.727	0
Lichiditatea efectivă rd.3col.3÷6=rd.1col.3÷6+rd.2col.3÷6+rd.7col.(n*-1), rd.3 col.2,7=rd.1col.2,7+ rd.2 col.2,7	3	1.328.136.623	723.752.924	727.454.194	753.878.916	1.144.958.710	2.716.115.789
Total obligații bilanțiere (formularul, Anexa 1b,	4	551.141.	246.492.	218.721.	375.513.31	349.147.	1.741.017

rd.Total, col.2÷7)		535	871	837	5	461	.019
Total angajamente în afara bilanțului date (formular Anexa 1d, rd.Total, col.2÷7)	5	179.287.521	0	0	0	179.287.521	0
Lichiditate necesară rd.6=rd.4+rd.5	6	730.429.056	246.492.871	218.721.837	375.513.315	169.859.940	1.741.017.019
Excedent de lichiditate (de raportat pe coloana următoare) rd.7=rd.3 - rd.6, dacă rd. 7>0	7	597.707.567	477.260.053	508.732.357	378.365.601	X	X
Indicator de lichiditate rd.8=rd.3/rd.6¹	8	1,82	2,94	3,33	2,01	6,74	1,56
Total obligații bilanțiere formularul anexa 1b. Total, col. 2-7), fără ajustarea prevăzută la art. 20 și 20 ¹	9	1.109.874.957	434.359.834	304.692.544	454.123.368	352.228.758	2.655.279.461

* n poate lua valori de la 3 la 6

¹ În cazul în care rd.4 (rd.5, după caz) col.x²<0 și rd.8 col.x □0, la rd.11(rd.12, după caz) col.x se va trece ca rezultat valoarea 0.

În cazul în care rd.4 (rd.5, după caz) col.x =0 și rd.8 col.x=0, la rd. 11(rd.12, după caz) col.x se va trece ca rezultat valoarea 1.

În cazul în care rd.4 (rd.5, după caz) col.x >0 și rd.8 col.x<=0, la rd. 11(rd.12, după caz) col.x se trece ca rezultat valoarea 1.

În cazul în care rd.4 (rd.5, după caz) col.x=0 și rd.8 col.x<0, la rd. 11(rd.12, după caz) col.x se trece ca rezultat valoarea 1.

În cazul în care rd.4 (rd.5, după caz) col.x<0 și rd.8 col.x<0, rd. 11(rd.12, după caz) col.x=rd.8 col.x / rd.4 (rd.5, după caz) col.x.

² Col.x reprezintă oricare dintre coloanele de la 2 la 6

Sursa: Elaborat de autor conform raportării MKB Romexterra Bank SA

Concluzii: Din analiza întreprinsă la nivelul MKB Romexterra Bank, am constatat că lichiditatea instituției bancare s-a menținut la un nivel ridicat în 2007, cunoscând o scădere la începutul anului 2009.

Lichiditatea globală a unei instituții bancare depinde de structura combinată a activelor și pasivelor sale, scadențele activelor în comparație cu cele ale surselor de finanțare fiind un factor determinant al vulnerabilității acestora la riscul de lichiditate.

Din calculele efectuate, la nivelul anilor 2007 și 2009, rezultă că indicatorul de lichiditate la MKB Romexterra Bank SA calculat conform reglementărilor în vigoare se menține la un nivel care depășește limita minimă de 1 (anexa 1, anexa 2).

Pentru valori egale cu 1 sau care tind către 1, banca nu realizează practic transformarea scadențelor resurselor atrase în momentul în care le plasează, indicând o corelare corespunzătoare a activelor și a pasivelor bancare din punct de vedere al scadențelor. O astfel de situație exclude riscul de lichiditate.

La 31.08.2007, pentru benzile de scadență mai mari de 12 luni, s-a înregistrat o situație critică a indicatorului de lichiditate, acesta situându-se la pragul minim. Pe parcursul anului 2007, pentru benzile de scadență cuprinse între o lună și șase luni, instituția bancară s-a confruntat cu incapacitatea plasării activelor pe piață, ceea ce a condus la existența unui excedent de lichiditate foarte mare.

Pentru valori subunitare, banca transformă pasivele atrase pe termene scurte în active pe termene lungi. O astfel de situație expune banca la risc de lichiditate, însă îi creează avantajul

sporirii marjei nete de dobânzi, în special în cazul unei curbei crescătoare a ratelor de dobândă (ratele pe termen lung sunt mai mari decât cele pe termen scurt).

Pentru valori supraunitare, banca transformă pasivele atrase pe termen lung în active plasate pe termen scurt. În această situație nu există risc de lichiditate, însă există dezavantajul diminuării marjei nete de dobânzi, în cazul cel mai frecvent întâlnit al curbei crescătoare a dobânzilor. Acest dezavantaj poate fi eliminat pentru perioadele în care curba dobânzilor este descrescătoare (ratele pe termen scurt sunt mai mari decât cele pe termen lung).

Referitor la raportul între lichiditatea efectivă și lichiditatea necesară, se poate concluziona de fapt că problema lichidității și a modului de asigurare sunt probleme de management bancar.

În ceea ce privește *evoluția lichidității în sistemul bancar românesc*, din analiza efectuată precum și din consultarea rapoartelor BNR a reieșit că excesul de lichiditate din sistemul bancar românesc s-a diminuat pe parcursul anului 2007, în condițiile continuării evoluției ascendente a creditării și ale reducerii lichidității piețelor financiare internaționale. Poziția de lichiditate a instituțiilor de credit persoane juridice române se menține în general confortabilă, iar gradul de conectivitate pe piața interbancară este în creștere. Riscul sistemic continuă să fie foarte scăzut, expunerile bilaterale interbancare fiind în general de dimensiuni reduse în raport cu fondurile proprii și de activele lichide de care dispun băncile creditoare. Dependenta finanțării activelor din resurse externe provenite de la instituții financiare este în creștere, însă se păstrează sub nivelul de vulnerabilitate înregistrat de alte țări din regiune. Nici una dintre instituțiile de credit intervievate de BNR în cadrul sondajului de evaluare a lichidității din luna martie 2008 nu a fost nevoită să-și activeze planul de urgență ca urmare a turbulențelor de pe piețele financiare internaționale. Performanța instituțiilor de credit în privința corelării pe benzi de scadență a pasivelor cu activele rămâne adecvată, însă lichiditatea globală a sistemului bancar românesc își continuă dinamica descendentă, pe fondul creșterii gradului de intermediere bancară. Indicatorul de lichiditate pe sistem bancar, calculat conform reglementărilor în vigoare²⁶, se menține la niveluri care depășesc limita minimă de 1, însă diferența dintre lichiditatea efectivă și cea necesară este, în termeni relativi, în scădere.

Analiza lichidității impune conducerii băncilor nu numai să-și analizeze situația lichidității în mod continuu, dar și să examineze modul în care cerințele de finanțare pot evolua în diverse situații, inclusiv în condiții adverse.

În activitatea sa de supraveghere a lichidităților, Comitetul de la Basel și-a concentrat atenția asupra modului în care băncile își gestionează în general lichiditățile. Progresele

²⁶ Ca raport între lichiditatea efectivă și lichiditatea necesară, pe fiecare bandă de scadență, conform Normei BNR nr.1/2001 privind lichiditatea băncilor, cu modificările și completările ulterioare

tehnologice și financiare au oferit băncilor modalități noi de finanțare a activității lor și de gestionare a lichidității. Datorită faptului că practicile standard de gestionare a lichidităților bancare s-au schimbat de la publicarea în septembrie 1992 a studiului „Un cadru de analiză și gestionare a lichidităților” Comitetul de la Basel emite un nou studiu. Acesta expune câteva principii care pun în evidență elementele principale ale unei gestionări eficiente de lichidități.

Forma și complexitatea procesului folosit în gestionarea lichidităților depinde de mărimea și complexitatea băncii și de natura și complexitatea activității sale. Deși studiul se concentrează asupra băncilor mari, principiile au o aplicabilitate largă pentru toate băncile.

În special, sistemele bune de gestiune a informațiilor, analiza cerințelor de finanțare netă în diverse scenarii alternative, diversificarea surselor de finanțare și planul de prevedere sunt elemente importante pentru o gestiune susținută a lichidităților într-o bancă mică sau o bancă activă pe mai puține piețe decât băncile mari și complexe.

Internaționalizarea activităților bancare, concurența tot mai puternică între instituțiile de credit și diversificarea produselor oferite de acestea sunt factori care expun aceste instituții la diverse riscuri specifice. Protejarea față de riscuri a devenit o preocupare de prim-rang a instituțiilor de credit din întreaga lume, prin strategii și metode de management al riscurilor eficiente. Instituțiile de credit din România au fost obligate să adopte prevederile Basel II, în vederea determinării cerințelor minime de capital pentru acoperirea riscurilor (de credit, de piață și operațional), încă de la 1 ianuarie 2008. În ceea ce privește cuantificarea riscului de credit, majoritatea instituțiilor de credit din România vor utiliza abordarea standard și doar una dintre acestea - abordarea bazată pe modele interne de rating.

Recomandările în materie de supraveghere bancară stabilite de Comitetul de la Basel sunt fundamentate pe două principii de bază:

- fiecare instituție bancară străină să fie cuprinsă în aria de supraveghere bancară;
- adoptarea unor practici de supraveghere adecvate (stabilirea cerințelor minime de capital, monitorizarea riscurilor bancare etc.).

Datorită transformării conținutului și ariei de cuprindere a sectorului financiar mondial, volatilității piețelor financiare din ultimul deceniu, dezvoltării gradului de inovație financiară, și datorită turbulențelor economice care au generat crize financiare (precum în Asia-1997, Europa de Est – 1998 etc.), riscurilor tot mai complexe cu care se confruntă băncile contemporane s-a ajuns la concluzia că Acordul de la Basel din 1988 nu mai oferă un mijloc eficient care să asigure că cerințele de capital corespund adevăratului profil de risc al unei bănci. Cu alte cuvinte, el nu mai era suficient de sensibil la riscurile bancare.

Ca urmare a acestor critici aduse Acordului de la Basel din 1988, comitetul a adus în atenție adoptarea unei noi scheme de adecvare a capitalului, în iunie 2004, prin Basel II

(denumirea oficială de Convergență internațională a Măsurării Capitalului și a Standardelor de Capital, cadrul revizuit – International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, a revised framework). Conținutul Noului Acord este fundamentat pe trei piloni, care au același grad de importanță, și anume:

P1: cerința de adecvare a capitalului;

P2: un proces de analiză și supraveghere;

P3: cerința referitoare la disciplina de piață.

Astfel, se aduce în atenția băncilor cu activitate internațională, și nu numai, cuantificarea și modalitățile de prevenire a celor mai importante tipuri de risc cu care aceste instituții se confruntă, respectiv: riscul de credit, riscul de piață, riscul operațional.

Noul acord urmărește recomandarea și aplicarea unei abordări mai complexe și mai precise pentru evaluarea riscurilor bancare (de credit, de piață și operațional), vizând realizarea aceluiași obiectiv principal al Acordului de la Basel din 1988 – promovarea siguranței și solidității sistemului bancar și sporirea egalității competitive a băncilor.

Prin elaborarea și adoptarea Acordului Basel II, în 2004, optica privind evaluarea și cuantificarea riscurilor, contextul și conținutul activității de supraveghere bancară s-au modificat considerabil. Noutatea față de prevederile Acordului de la Basel I este evidentă. Practic, s-a realizat o trecere și o evoluție de la a „controla”, a „impune” cuantificarea riscurilor bancare la practicarea unei activități eficiente de management al riscurilor, la nivel individual sau de grup. Motivația este, pe de o parte de a constitui cerințele minime de capital impuse de Basel II, iar, pe de altă parte, de a se proteja în fața unor eventuale „blocaje” și/sau crize financiare generate sau nu de piața bancară la nivel agregat sau de însăși conjunctura economică în care activează instituția de credit în cauză. Perspectivele de abordare a managementului riscurilor bancare trebuie să includă: riscul de credit (1988), riscul de piață (1996), riscul operațional (2004).

În continuarea capitolului am detaliat reglementările Comitetului de la Basel pentru Supraveghere Bancară, îndeosebi Noul Acord de Capital structurat pe cei trei piloni.

Relația între profit și lichiditate

Situația ideală (maximizarea profitului) a unei instituții bancare din punct de vedere al profitabilității ar constitui-o atragerea de resurse la termen de 1 săptămână (depozite interbancare) și plasarea în credite la termen cât mai lung, de ordinul a câțiva ani. Nivelul ratelor de dobândă pentru plasamente s-ar situa cu mult peste cel al resurselor la termen foarte scurt, ceea ce ar genera o marjă substanțială între dobânda activă și pasivă, și implicit cu un profit maxim.

Chiar dacă performanța clienților beneficiari de credite ar fi excelentă și nu s-ar înregistra credite restante, nu se poate asigura permanent lichiditatea necesară până la scadența finală a plasamentelor, ca urmare a diferiților factori endogeni sau exogeni sistemului instituției financiar

– bancare respective. Fluctuațiile ratelor de dobândă pe o perioadă atât de îndelungată pot conduce chiar la înregistrarea de pierderi, deși inițial prognozele privind profitul obținut erau foarte optimiste.

Din punct de vedere al lichidității, maximizarea acesteia ar conduce la atragerea de resurse cu orice preț și la o scadență cât mai îndelungată, și plasarea tuturor acestor fonduri în active lichide cu scadență redusă. În acest mod indicii GAP vor înregistra valori pozitive impresionante pe toate benzile de scadență, evidențiind existența permanentă a activelor scadente care acoperă integral necesarul de fonduri pentru resursele ce vor ajunge la scadență și ar putea ieși din sistemul instituției financiar-bancare respective.

Analizând din punct de vedere al profitabilității această abordare, prezintă unele lacune majore, care pot conduce la sincope ale activității instituției, profitul reprezentând însăși esența oricărei activități bancare.

Ambele extreme ale abordării izolate de maximizare a lichidității sau a profitului nu pot conduce la o dezvoltare sănătoasă a unei bănci, similar principiului matematic conform căruia atingerea unor maxime locale nu garantează obținerea unui maxim global la nivelul sistemului.

Atingerea optimului profit-lichiditate este extrem de greu de realizat. Cu atât mai mult menținerea permanentă a instituției în aria de atingere a optimului acestei dualități²⁷.

Se constată că strategia, metodele și gestiunea lichidității unei instituții bancare constituie un obiectiv important al managementului bancar pentru funcționarea și menținerea acesteia pe piața bancară.

De abilitatea băncii de a oferi lichidități clienților depind direct sau indirect majoritatea activităților bancare, băncile fiind vulnerabile la problemele de lichiditate atât de natură specific instituțională cât și de cele care afectează piața în general.

De o importanță deosebită în strategia unei bănci privind lichiditatea o constituie gestionarea lichidității, adică adecvarea compoziției activului și a pasivului băncii, gestiunea de lichidități în diverse monede, încrederea relativă în anumite instrumente financiare, precum și existența unei strategii pentru a face față potențialelor probleme de lichiditate temporară sau pe termen lung.

Pentru asigurarea viabilității unei instituții bancare, managementul bancar trebuie să monitorizeze atât performanța instituției bancare, respectiv profitabilitatea bancară, cât și riscul de lichiditate. Între profitabilitate și lichiditate bancară există o strânsă interdependență, în funcție de capacitatea băncii de a crea lichidități și de capacitatea de plasare a acestora pe piață depinzând și profitabilitatea instituției bancare.

²⁷ http://facultate.regielive.ro/proiecte/economie/strategii_bancare_in_domeniul_lichiditatii.

Capitolul V

CRIZA INSTITUȚIONALĂ ÎN BĂNCI ȘI FALIMENTUL BANCAR

Din cauza manifestării unuia sau a altuia din riscurile prezentate, într-o acțiune singulară sau combinată, instituțiile de credit pot ajunge în stare de faliment.

În acest capitol am prezentat procedura reorganizării financiare și a falimentului instituțiilor de credit, trecând în revistă primele bănci care s-au confruntat cu falimentul, precum și motivele ajungerii acestora în pragul falimentului.

Desigur că problemele sistemului bancar românesc de după 1989 nu se rezumă la duratele excesive de restructurare a unor bănci, la falimentul altora. Au existat și probleme obiective, independente de voința băncilor, cărora ele au fost silite să le facă față. Este vorba, în primul rând, despre inflația galopantă din perioada 1993-1994, respectiv 1997-1998, care a forțat băncile să supraliciteze investițiile în active imobiliare (preponderent sedii), pentru a-și conserva capitalul propriu. La înrăutățirea situației financiare a mai concurat și un sistem contabil și fiscal absolut nefast, care a impozitat masiv profiturile inflatate, uneori chiar pierderi reale, contribuind la decapitalizarea continuă a băncilor românești cu capital în lei. A existat, în plus, și o lipsă de fermitate a băncii centrale, care a permis acumularea unui volum important de credite neperformante fără să ia măsurile convenite la timp.

Aparent, perioada de tranziție a însemnat pentru sistemul bancar doar creștere galopantă a creditelor neperformante, intermediere financiară redusă, slabă calitate și volumul redus al activelor, lichiditate redusă și chiar insolabilitate. Lucrurile nu stau însă în totalitate așa. În perioada tranziției au fost și schimbări pozitive care se impun a fi menționate:

- Tranziția la economia de piață a creat pentru sistemul bancar multiple posibilități, mai ales în ceea ce privește valorificarea și alocarea eficientă a resurselor financiare, corespunzător criteriilor de performanță economică și de profitabilitate;

- Băncile au răspuns la forțele pieței întărind tendința generală de evoluție către o economie modernă, conectată la circuitele financiare internaționale prin creșterea, de la un an la altul, a portofoliului de produse și servicii, reflectând necesitățile și preferințele consumatorilor;

- Concurența, această pârghie de promovare a eficienței, a crescut în sistemul bancar, cu fiecare an, contribuind mult la atingerea statutului de economie funcțională de către economia României;

- Băncile au implementat practici bancare sănătoase-vorbim de cele care există astăzi, tocmai datorită acestor implementări. Atât concurența interbancară, cât și acțiunile de

reglementare ale BNR au favorizat dezvoltarea băncilor a căror funcționare s-a realizat conform unor practici sănătoase, îmbinând criteriul maximizării profitului cu prudența bancară;

- Resursele de muncă utilizate în sectorul bancar au crescut în perioada de tranziție. Sectorul bancar s-a dovedit unul din cele mai dinamice sectoare ale economiei românești în ce privește creșterea numărului persoanelor angajate, contribuind prin aceasta la creșterea aportului impozitelor și al contribuțiilor pe salariile bancare la veniturile bancare. Mai direct spus, sectorul bancar era printre puținele fără evaziune fiscală - impozitele pe salarii din acest sector erau certe pentru bugetul statului.

Odată cu intrarea României în Uniunea Europeană, a început o nouă etapă de evoluție a sistemului bancar românesc. Procesul integrării europene este echivalent cu procesul de dezvoltare a României pe calea reformei, luând în considerare modelul existent al statelor europene.

În cursa pentru o cotă de piață mai bună, instituțiile de credit din România și-au continuat tendința de extindere a activității în teritoriu, chiar dacă la sfârșitul anului 2008 cu o intensitate mai redusă, datorită influenței declanșării crizei economice mondiale. Manifestarea crizei economice începe să se facă resimțită și în Europa, moment în care sistemul bancar românesc este expus reacțiilor directe sau indirecte a crizei economice manifestate pe plan internațional.

Chiar dacă pe parcursul anului 2008 scăderea dinamicii angajărilor sau chiar reducerile de personal nu au influențat semnificativ numărul angajaților din sistem, în anul 2009 situația s-a schimbat, criza economică s-a resimțit mai puternic și în sistemul bancar românesc. Piața creditului a suferit mari transformări astfel că unele bănci au încercat să-și limiteze cât mai mult eventualele pierderi din incapacitatea creditorilor de a-și rambursa datoriile, prin aplicarea unor politici de prudențialitate. Alte bănci au apelat la reducerea cheltuielilor prin restrângerea activității, apelând la închiderea unor agenții care nu mai erau rentabile. Un exemplu elocvent îl constituie MKB Romexterra Bank SA care la începutul lunii noiembrie 2009 a anunțat închiderea unui număr de 40 de unități bancare din totalul de 70 câte existau pe teritoriul României.

În consecință în condiții de criză băncile trebuie să adopte o politică de prudențialitate, care să confere menținerea pe piață și găsirea unor metode de supraviețuire astfel încât efectele crizei să fie minime.

Referitor la criza financiară și la impactul acesteia în lumea bancară, am descris conjunctura social – economică și politică în care s-a declanșat criza precum și factorii declanșatori.

Criza creditelor ce a izbucnit în SUA în august 2007 a dus la falimentul unora dintre cele mai mari bănci din lume, iar efectele sale sunt resimțite în prezent pe piața financiară europeană.

După falimentul *Lehman Brothers*, preluarea *Merrill Lynch* de către Bank Of America și naționalizarea American International Group (AIG), guvernul american a adoptat „Legea pentru stabilizarea economică” menită să salveze sistemul financiar american de la colaps.

Lehman Brothers, instituție bancară înființată în 1980, a rezistat Războiului de Secesiune și celor două Războaie Mondiale, dar în septembrie 2008 banca a cerut protecție autorităților sub legea falimentului, din cauza pierderilor masive generate de criza creditelor ipotecare. După săptămâni de speculații, soarta băncii a fost pecetluită, Bank of America și banca britanică Barclay și-au retras ofertele de preluare. Pe 15 septembrie, *Lehman Brothers* și-a declarat falimentul.

Efectele acestei crize s-au simțit la scară planetară, întreaga lume se află în pragul celei mai grave crize financiare de după al doilea Război Mondial.

Bursele de pe toate continentele cad una după alta, iar băncile centrale pompează sute de miliarde de dolari pentru a evita falimentul sistemului bancar.

Bursa de la Moscova a fost închisă în 18 septembrie, după ce a căzut două zile consecutiv. Autoritățile federale au oprit tranzacțiile și au convocat o reuniune de criză.

Marele grup britanic Halifax Bank Of Scotland a acceptat să fie cumpărat de banca rivală Lloyds. Grupul Halifax avea mari probleme în urma crizei creditului imobiliar, în timp ce Lloyds pare să fi rezistat mult mai bine.

Și bursa din Tokio a înregistrat pierderi serioase, în schimb, au crescut substanțial cursul aurului și cel al bonurilor de tezaur american, considerate „plasamente sigure”.

Guvernele mai multor țări din Europa au apelat la planuri de salvare a sistemului bancar prin acordarea a cca 1500 miliarde euro pentru recapitalizarea băncilor sau garantarea finanțării. Aceste măsuri au fost luate după ce mai multe bănci europene s-au confruntat cu probleme de lichiditate.

Criza economică internațională a produs mari fluctuații și pe piața economică din România, afectând atât piața bursieră cât și piața valutară. Bursele de la București s-au prăbușit pe 8 octombrie, astfel că Bursa de Valori București a fost închisă întreaga zi, urmată de piața din Sibiu. Efectele s-au resimțit și pe piața valutară unde leul a scăzut aproape de pragul de 4 lei, fiind nevoie de intervenția băncii centrale pentru a-l întări.

Guvernatorul Băncii Naționale a dat asigurări că sistemul bancar din România este stabil, explicând că băncile străine care dețin participații pe piața românească nu își pot scoate banii în orice condiții.

Impactul crizei financiare globale asupra sistemului financiar românesc este relativ limitat, au concluzionat membrii Comitetului Național pentru Stabilitate Financiară (CNFS) care

au analizat impactul crizei internaționale asupra instituțiilor, piețelor și infrastructurii financiare, precum și asupra economiei reale din România.

În opinia reprezentanților CNVM, criza financiară în România s-a declanșat în septembrie 2008, ținând cont de evoluția prețurilor de piață, dar și de indicatorul de efectuare a ofertelor publice obligatorii, care a scăzut, arătând și o blocare a creditării bancare pentru acționarii majoritari care doreau să își finalizeze astfel răscumpărarea acțiunilor de la acționarii minoritari.

În ceea ce privește situația actuală a pieței bursiere, care poate fi considerată și un barometru a ceea ce va urma în economia reală, indicatorii bursieri dau semne de revigorare, sperând că acest trend să se mențină până la sfârșitul anului 2009.

CONCLUZII

Având în vedere noul statut al României, de membru cu drepturi depline al Uniunii Europene, dar și contextul generat de criza financiară internațională, BNR a acționat, împreună cu alte autorități române, în sensul coordonării și integrării politicilor naționale în cadrul de lucru european.

Evoluția mediului economic internațional a fost marcată în anul 2007 de evenimente cu impact destabilizator asupra mediului bancar și a piețelor de capital, care au culminat cu criza creditelor ipotecare „subprime” în Statele Unite.

Această criză a apărut ca urmare a unei lichidități excesive, a unei rate scăzută de rentabilitate a fondurilor, a plasării fondurilor în instrumente financiare cu rentabilitate crescută și implicit cu risc crescut, a asigurării insuficiente împotriva riscurilor.

Odată cu manifestarea crizei economice mondiale în rândul țărilor europene, sistemul bancar românesc este expus și el reacțiilor directe sau indirecte ale crizei. Astfel că instituțiile de credit din sistemul bancar românesc nu mai au un rol majoritar în creditarea companiilor, dar rămân principala sursă în cazul populației. Creditarea s-a orientat către IMM-uri precum și către companiile care activează în domeniul comerțului și al serviciilor.

Regulamentul nr. 11 din 2008 al BNR privind creditarea populației a creat condiții pentru trecerea de la credite cantitative la credite calitative. Nu se mai caută creditarea cu orice preț, băncile încep să ia în considerare calitatea creditelor și nu volumul creditelor.

Se poate remarca faptul că managementul unor instituții bancare, speriat de ceea ce s-a întâmplat pe plan mondial și de repercursiunile crizei financiare, a devenit chiar mai exigent decât recomandările Băncii Naționale. În acest context economic și financiar, în care produsele bancare cunosc un oarecare regres în ce privește dezvoltarea lor, considerăm că unul dintre produsele care are șanse să se dezvolte în continuare este *cardul*.

Putem concluziona că:

- evoluția creditării interne va depinde tot mai mult de capacitatea băncilor de a atrage resurse de pe plan intern; procesul de creditare trebuie continuat pe baze de prudențialitate deoarece riscurile din activitatea de creditare, în aceste condiții de incertitudine economică, se pot amplifica de la o perioadă la alta;

- băncile trebuie să descopere noi oportunități de creditare care să funcționeze și în această perioadă de criză, contribuind la ieșirea din impasul creat. Ca și oportunități de creditare recomandăm: IMM-urile și firmele care se finanțau până în prezent pe plan extern; populația cu un grad mare de solvabilitate; societățile prin care se derulează proiecte de infrastructură.

Pentru asigurarea viabilității unei instituții bancare, managementul bancar trebuie să monitorizeze atât performanța instituției bancare, respectiv profitabilitatea bancară, cât și riscul de lichiditate. Între profitabilitate și lichiditate bancară există o strânsă interdependență, de capacitatea băncii de a crea lichidități și de capacitatea de plasare a acestora pe piață depinzând și profitabilitatea instituției bancare.

Pentru limitarea impactului crizei financiare asupra economiei românești și implicit asupra sistemului bancar, considerăm că sunt necesare crearea următoarelor premise:

- Luarea constantă a unor măsuri prudențiale și administrative de către BNR astfel încât să tempereze creșterea creditului neperformant acordat sectorului privat și susținerea creditării în monedă națională în detrimentul celei în valută.

- Situarea rezervelor minime obligatorii la un nivel ridicat permite ajustarea graduală a lichidității din sistemul bancar, în funcție de evoluția condițiilor de piață.

- Menținerea raportului creanțe/restante și îndoielnice/capitaluri proprii la un nivel redus.

- Menținerea nivelului garantat al depozitelor (pe persoană și pe bancă) constituite la instituțiile de credit la o valoare care să încurajeze atragerea de depozite atât de la persoane fizice cât și de la persoane juridice, precum și în scopul evitării panicii, care odată instalată ar duce la retragerea masivă a sumelor depozitate în sistemul bancar.

- Modificarea normelor privind provizionarea, pentru a continua procesul de restructurare sau reeșalonare a creditelor neperformante (în prezent, potrivit normelor actuale, nu pot fi ajutați clienții în cazul unor restructurări sau reeșalonări, fără ca banca să aibă probleme privind profitabilitatea și solvabilitatea). Păstrarea actualului nivel de provizioane afectează lichiditatea și profitabilitatea și indicatorii de prudențialitate ai băncii.

- O măsură eficientă anticriză o reprezintă diminuarea ratelor dobânzilor de politică monetară și contribuirea la creșterea investițiilor.

România trebuie să-și adapteze politicile macroeconomice la noul context creat de criza financiară internațională, astfel că vulnerabilitatea economiei românești față de turbulențele financiare internaționale implică necesitatea recalibrării mix-ului de politici economice în concordanță cu provocările generate de acestea. O asemenea reechilibrare a pachetului de politici macroeconomice vizează în primul rând reducerea treptată a deficitului de cont curent, dezechilibrul extern reprezentând principala sursă de vulnerabilitate a economiei față de restrângerea lichidității și de deteriorarea pieței financiare internaționale.

Putem afirma că o economie puternică, stabilă și viabilă duce automat la existența unui sistem bancar solid și performant.

BIBLIOGRAFIE**A. Cărți**

1. **Allen, L. & Bali, T.G.** (2007), "Cyclicality in catastrophic and operational risk measurements", *Journal of Banking and Finance*, vol.31, nr.4, p. 1191-1235.
2. **Allen, L. & Sanders, A.** (2004), "Incorporating Systemic Influences Into Risk Measurement: A Survey of Literature", *Journal of Financial Services Research*, vol. 26, p.162-191.
3. **Altman, E.I.** (2005), "An emerging market credit scoring system for corporate bonds", *Emerging Market Review*, nr.6, p.311-323.
4. **Altman, E.I., Hartzel, J. & Peck, M.** (1995), "A scoring System for Emerging Market Corporate Debt", Salomon Brothers, May 15.
5. **Alvarez, G.** (2005), *Operațional risk-Practical Approaches to implementation*. Ellen Davis, Chicago.
6. **Alvarez, G.** (2005), *Operațional Risk*, Incisive Media Investments Limited, U.K.
7. **Amenc, N., Le Sourd V.** (2002), "*Theorie du portefeuille et Analyse de sa Performance*", Editura Economica, Paris.
8. **Anghel, I.** (2002), *Falimentul. Radiografie și predicție*, Editura Economică, București.
9. **Antoniou, N. ș.a.**(1993), *Finanțele întreprinderii*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
10. **Arvanitis, A. & Gregory, J.** (2004), *The Complete Guide to Pricing Hedging and Risk Management*, Editura Risk Books, London.
11. **Balthazar, L.** (2006), *From Basel 1 to Basel 3. The Integration of the State-of-the-Arth Risk Modeling in Banking Regulation*, Palgrav Macmillan, NewYork.
12. **Banks, E. & Dunn, R.** (2003), *Practical risk management. An executive risk to avoiding surprises and losses.*, John Wiley & Sons, Ltd, Chichester.
13. **Basno, C., Dardac, N., Floricel, C.** (1994), *Monedă. Credit. Bănci*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
14. **Basno, C., Dardac, N.** (1996), *Operațiuni bancare-Instrumente și tehnici de plată*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
15. **Basno, C., Dardac, N.** (1999), *Riscuri bancare. Cerințe prudențiale. Monitorizare.*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
16. **Basno, C., Dardac, N.** (2002), *Management bancar*. Editura Economică, București.
17. **Basno, C., Dardac, N., Floricel, C.** (2003), *Monedă, Credit, Bănci. Aplicații și Studii de Caz*. Editura Didactică și Pedagogică, București.
18. **Bătrâncea, I., Stăneanu, Gh.** (1997), *Analiza fluxurilor de trezorerie*. Editura Dacia, Cluj-Napoca.
19. **Bătrâncea, I., Bințișan-Socaciu, A.** (2003), *Analiza modului de organizare și funcționare a băncilor cu capital mixt în cadrul sistemului bancar românesc*. Volumul "Specializare-Dezvoltare-Integrare", Facultatea de Științe economice, Cluj-Napoca.
20. **Bătrâncea, I., Heshan, S.** (2004), *Modalități de analiză a riscului bancar*, Revista Contabilitate și Informatică de Gestiune, Nr.10, A.S.E., București.
21. **Bătrâncea, I., Heshan, S.** (2004), *Analiza ratei dobânzii*, Volumul "Lumea Financiară - Prezent și Perspective", Facultatea de Științe Economice, Cluj-Napoca.
22. **Bătrâncea, I.** (2006), *Raportări financiare*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca.
23. **Bătrâncea, I. ș.a.** (2007), *Analiza financiară în bănci*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca.

24. **Bătrâncea, I., Trenca, I., Bejenaru, A., Borlea, S.** (2008), *Analiza performanțelor și riscurilor bancare*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca.
25. **Bătrâncea, M.** (2003), *Risc și faliment*, Editura Dacia, Cluj-Napoca.
26. **Bătrâncea, M., Bătrâncea, L.M.** (2006), *Standing financiar-bancar*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca.
27. **Beju, D.** (2004), *Politici monetare în economia contemporană*, Studia Universitas, Babeș-Bolyai, Oeconomica, XLIX, Nr.1.
28. **Beju, D.** (2005), *Mecanisme monetare și instituții bancare*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
29. **Beju, D.** (2006), *Politici monetare*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
30. **Bell, T., Ribar, G. & Verchi, J.** (1990), *Neural networks versus logistic regression in predicting bank failures*, P. Srivestava, Editura Auditing Symposium X, University of Kansas.
31. **Berea, A., Berea, O.** (1999), *Orientări în activitatea bancară contemporană*, Editura Expert, București.
32. **Bessis, J.** (1995), *Gestion des risques et gestion actif-pasiv des banques*, Editura Dalloz, Paris.
33. **Bessis, J.** (2005), *Risk Management in Banking*, John Wiley & Sons, Ltd. Chichester.
34. **Bhatia, M.** (2006), *Vredit Risk Management & Basel II, An Implementation Guide*, Risk Books, London.
35. **Bințișan Socaciu, A.** (2004), *Cu privire la bonitatea societăților comerciale*, Volumul "Lumea financiară-prezent și perspective", Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
36. **Bințișan Socaciu, A.** (2005), *The Bank's Liquidity Analysis, The impact of european integration on the national economy*, Volumul "Finance Sections : Corporate Finance, Public Finance, Banking and Capital Market", Editura Risoprint, Cluj-Napoca.
37. **Bințișan, P., Ciornea, R., Bințișan Socaciu, A.** (2008), *"Foreign Direct Investement Before and After Romania's Accesion to the European Union"*, Internațional Conference on Marketing, Editura Alma Mater, Cluj-Napoca.
38. **Bitner, J.W., Goddard, R.A.** (1993), *Successul Bank Asset Liability Management*, John Wiley & Sons Inc, New York.
39. **Brendea, C., Dăeanu, V.E., Zamfirescu, M., Ghiță M.** (2001), *Riscul și performanța creditului bancar în România*, Editura Coresi, București.
40. **Brigham, E.F., Gaperski, L.C.** (1992), *Financial management. Theory and Practice*, 6 th edition, the Dryden Press, U.S.A.
41. **Bruyère, R., Cont, R., Copino, R., Fery, L., Jaeck, Ch. & Spitz, T.** (2006), *Credit Derivatives and Structured Credit, A Guide for Investors*, John Wiley & Sons, Ltd., Chichester.
42. **Burciu, A., Sandu, P., Sandu, Gh.** (1998), *Activitatea bancară internațională*, Editura Economică, București.
43. **Burtea, A.** (2001), *Creditul în mecanismul economiei de piață*, Editura Sigma Plus, București.
44. **Caonette, J.B., Altman, E.L., Narayanan, P. & Nimmo, R.** (2008), *Managing Credit Risk, The Great Challenge for the Global Financial Markets*. Second Edition, John Wiley & Sons, Ltd., New Jersey.
45. **Carol, A.** (2003), *Operațional Risk, Regulation, Analysis and Management*. Edited by Carol Alexander Pearson Education.
46. **Cerna, S.** (1994), *Banii și Creditul în economiile contemporane*. Editura Enciclopedică, București.
47. **Cerna, S.** (2000), *Moneda și teoria monetară*, Editura Mirton, Timișoara.
48. **Chernobai, A.S., Rachev, S.T. & Fabozzi, F.J.** (2007), *Operational Risk, A Guide to Basel II Capital Requierement., Models and Analysis*, John Wiley & Sons, Ltd, New Jersey.

49. **Chorafas, D.N.** (2005), *Operational Risk Control With Basel II*, Elsevier Butterworth, Heineman, Oxford.
50. **Cohen, I.K.** (2005), *Focus and Financial Management*, Imperial College Press, London.
51. **Colquit, J.** (2007), *Credit Risk Management. How to Avoid Lending Disasters and Maximize Earnings*, Third Edition, McGraw-Hill, New York.
52. **Crouhy, M., Galai, D. & Mark, M.** (2001), *Risk Management*, New York, U.S.A.
53. **Crouhy, M., Galai, D. & Mark, M.** (2006), *The Essential of Risk Management*, Edited by, McGraw-Hill Companies, Chicago, U.S.A.
54. **Dardac, N., Barbu, T.** (2006), *Monedă, Bănci și Politici Monetare*, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București.
55. **Dănilă, N., Berea A.O.** (2000), *Management bancar*, Editura Economică, București.
56. **Dedu, V.** (1999), *Gestiunea Bancară*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
57. **Dedu, V.** (2003), *Gestiune și audit bancar*, Editura Economică, București.
58. **Diaconescu, M.** (1999), *Bănci, Sisteme de Plăți. Riscuri*, Editura Economică, București.
59. **Doltu, C.** (1997), *Sisteme monetare comparate*, Editura Economică, București.
60. **Down, K.** (1999), *Beyond Value at Risk. The new science of risk management*, John Wiley & Sons, Ltd., Chichester.
61. **Esch, L., Kiefferand, R., Lopez, Th.** (2005), *Asset and Risk Management*, John Wiley & Sons, Ltd., England.
62. **Fabozzi, F.F., Mann, S. V. & Choudry, M.** (2003), *Measuring and Controlling Intrest risk and Credit Risk*, Second Edition, John Wiley & Sons, Ltd., New Jersey.
63. **Făt, C. M.** (2004), *Derivate financiare. Tranzacții cu contracte futures*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
64. **Făt, C. M.** (2004), *Contracte futures și opțiuni*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
65. **Fitch, S., Thomas, P.** (1993), *Dictionary of Banking terms*, 2.nd Edition Baron's, U.S.A.
66. **Frost, S.M.** (2004), *The Bank Analyst's Handbook Money, risk and conjuring tricks*, John Wiley & Sons, Ltd, Chichester, England.
67. **Gorrod, M.** (2004), *Risk Management Systems. Process, Technology and Trends*, Palgrave Macmillan, New York.
68. **Green, P.S.** (1992), *Reputation Risk Management*, Pitman Publishing, London.
69. **Greuning, H. V., Brajovic Bratanovic, J.** (2003), *Analiza și managementul riscului bancar*, Editura Irecson, București.
70. **Halpern, P., Weston, J. F., Brigham, E. F.** (1998), *Finanțe manageriale*, Editura Economică, București.
71. **Heffernau, S.** (2005), *Modern Banking*, John Wiley & Sons, Ltd., Chichester.
72. **Higgins, R.** (1992), *Analysis for Financial Management*, Irwin, Boston, M.A.
73. **Horcher, K. A.** (2005), *Essential of Financial Risk Management*, John Wiley & Sons, Ltd., New Jersey.
74. **Hosmer, D. W. & Lemeshov, S.** (2000), *Applied logistic Regression*, John Wiley & Sons, New York.
75. **Ionescu, C. L.** (1996), *Băncile și operațiunile bancare*, Editura Economică, București.
76. **Ionescu, C. L.** (1997), *Economia și rolul băncilor*, Editura Economică, București.
77. **Ionescu, C. L.** (1999), *Analiza riscului de creditare*, Institutul Bancar Român, București.

78. **Isărescu, M.** (1996), *Sistemul bancar în România, evoluții recente și perspective. Reforma sistemului financiar și integrarea europeană*, Banca Națională a României, București.
79. **King, J. K.** (2001), *Operational Risk: Measurement and Modelling*, John Wiley & Sons, Chichester.
80. **Klein, G.** (1995), *Dictionary of banking*. Second edition. Pitman Publishing, London.
81. **Koch, R.** (2001), *Financial Times. Dicționar de management și finanțe*, Editura Teora, București.
82. **Koch, T. W.** (1995), *Bank Management, Part II: Managing interest rate risk*, The Dryden Press.
83. **MacDonald, S. S., Koch T. W.** (2006), *Management of Banking*, Sixth Edition, Thomson South-Western, U.S.A.
84. **Manolescu, Gh.** (1995), *Managementul Financiar*, Editura Economică, București.
85. **Manolescu, Gh.** (1997), *Moneda și ipostazele ei*, Editura Economică, București.
86. **Moosa, I. A.** (2007), *Operațional Risk Management*, Palgrave Macmillan, New York.
87. **Nistor, I. E.** (2002), *Finanțele întreprinderii*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
88. **Nistor, E. I., Lăcătuș V. D., Văidean, V. V., Cuceu, I. C.** (2009), *Finanțele Intreprinderii (2009)*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca.
89. **Nițu, I.** (2000), *Instrumente ale managementului bancar*, Editura Expert, București.
90. **Nițu, I.** (2000), *Managementul riscului bancar*, Editura Export, București.
91. **Nițu, I.** (2000), *Managementul riscului bancar*, Editura Expert, București.
92. **Ong, M.K.** (2005), *The Basel Handbook: A Guide for Financial Practitioners*, Risk Books, London.
93. **Oltean, A.** (2006), *Managementul riscurilor financiar bancare*, Editura Dareco, București.
94. **Oprîtescu, M.** (2006), *Managementul riscurilor și performanțelor bancare*, Editura Universitaria, Craiova.
95. **Perraudin, W.** (2004), *Structured Credit Products. Pricing, Rating, Risk Management and Basel II*. Risk Books, London.
96. **Pintea, A., Ruscanu, Gh.** (1995), *Băncile în economia românească*, Editura Economică, București.
97. **Popa, I.L., Dima, B.** (2004), *Analiza Sistemului Bancar Comercial*, Editura Mirton Timișoara.
98. **Resti, A. & Sironi, A.** (2007), *Risk Management and Shareholders' Value in Banking*, John Wiley & Sons, Chichester.
99. **Ritchie, B., Marshall, D.** (1993), *Business Risk Management*, Chapman & Hall, Londra.
100. **Rotaru, C.** (2000), *Sistemul bancar românesc și integrarea europeană*, Editura Expert, București.
101. **Rotaru, C.** (2001), *Managementul performanței bancare*, Editura Expert, București.
102. **Roxin, L.** (1997), *Gestiunea riscurilor bancare*, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București.
103. **Saunders, A.** (2002), *Financial Institutions Management a Modern Perspective*, McGraw-Hill, Chicago.
104. **Săvoiu, V.** (1998), *Banca Centrală și sistemele de plăți de interes național*, Editura Enciclopedică, București.
105. **Schwartz, R.J. & Smith, Clifford W. Jr.** (1997), *Derivatives Handbook: Risk Management and Controll*, John Wiley & Sons, New York.
106. **Sinkey, J.** (1998), *Commercial Bank Financial Management*, Prentice-Hall, New Jersey.
107. **Șeulean, V.** (2001), *Sisteme de plăți comparate*, Editura Orizonturi Universitare, Timișoara.
108. **Stancu, I.** (1994), *Gestiune financiară*, Editura Economică, București.

109. **Stancu, I.** (2002), *Finanțe*, Editura Economică, București.
110. **Stănel, Gh.** (2005), *Sistemul plășilor interbancare : concepte, instrumente, procedee, transferuri și plăși, riscuri, securitatea operațiunilor*, Editura Economică, București.
111. **Stoica, M.** (2000), *Management bancar*, Editura Economică, București.
112. **Todea, A.** (2006), *Investiții*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
113. **Trenca, I.** (1997), *Managementul financiar al întreprinderii*, Editura Mesagerul, Cluj-Napoca.
114. **Trenca, I.** (2002), *Metode și tehnici bancare-principii, reglementări, experiențe*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
115. **Trenca, I.** (2005), *Fundamente ale managementului financiar*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
116. **Trenca, I., Bătrânca, I., Mitrache, R., Bătrânca, L.-M., Borlea, S. N.** (2007), *Transferuri bancare*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca.
117. **Turliuc, V., Cocriș, V., Boariu, A., Stoica, O., Dornescu, V., Chirleşan, D.** (2005), *Monedă și credit*, Editura Economică, București.
118. **Tulai, C.** (2003), *Finanțele publice și fiscalitatea*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
119. **Tulai, H.** (2003), *Finanțele publice și fiscalitatea*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
120. **Van Deventer, D.R. & Kenji, I.** (2003), *Credit Risk Models & the Basel Accords*, John Wiley & Sons.
121. **Van Greuning, H. & Brajovic Bratanovic, S.** (2003), *Analyzing and Managing Banking Risk. A Framework for Assessing Corporate Governance and Financial Risk*, Second Edition, The World Bank, Washington, D.C.

B. Reviste de specialitate

1. **Bejenaru, A.** (2006), *Acordul Basel II-Cerințe privind perfecționarea managementului riscului în instituțiile de credit*, Revista Finanțe publice și contabilitate, nr.6, București.
2. **Bejenaru, A.** (2007), *Riscul operațional în activitatea instituțiilor de credit*, Revista Finanțe publice și contabilitate, nr.5, București.
3. **Beju, D.** (2004), “*The National Bank of Romania and its role in transition process*”, Revista Studia Universitatis Babeș-Balyai, Oeconomica, XLIX, nr.2.
4. **Berkowitz, J., Brien, J.** (2001), *How Accurate are Value-at-Risk Models at Commercial Banks*, Graduate School of Management Division of Research and Statistics University of California, Irvine Federal Reserve Board.
5. **Collier, C., Forbush, S., Nuxoll, D.A.** (2003), *Evaluating the Vulnerability of Banks and Thrifts to a Real Estate Crisis*, F.D.I.C. Banking Review.
6. **Down, K.** (2006), *Measuring Market Risk*, John Wiley & Sons. Chichester, Eurobank Research, November.
7. **Gherasim, A.** (1995), *Măsurarea riscului*, Revista Tribuna Economică, nr. 46-47, București.
8. **Hoggarth, G., Logan, A., Zicchino, I.** (2004), *Macro Stress Tests of U.K. Banks*, Manuscript, Bank of England.
9. **Neagoe A.- Metode de evaluare a riscurilor de faliment**, Tribuna Economică nr.47, București, 1992
10. **Neagu, F. - Integrarea europeană a sectorului bancar românesc**, Oeconomica 4, București, 2003
11. **Neagu, F., Mărgărit, A. - Riscurile pentru stabilitatea financiară din România generate de sectorul populației**, Caiete de studii ale Băncii Naționale a României nr. 14, București, 2005

12. **Neagu, F., Mărgărit, A., Copaciu, M., Răcaru, I., Mircea, R., Andrassy, A.** - *Creditul neguvernamental în România: perspective și implicații*, Caiete de studii ale Băncii Naționale a României nr. 15, București, 2006
13. **Rajan, R., Zingales, L.** - *Banks and Markets: The Changing Character of European Finance*, NBER Working Paper 9595, 2003
14. Stancu, I., Bălu, F. (2006), Utilizarea metodologiei VaR pentru măsurarea și prevenirea riscului valutar, *Revista de Economie Teoretică și Aplicată*, nr.7, București.
15. **Vintilă G.**- Evaluarea sintetică a riscului de faliment, *Tribuna Economică* nr.8, București, 1996
15. ^{xxx} (2005), *Risc operațional – De la cadru general la modelare*, Risk Management Forum, 12 octombrie.
16. ^{xxx} B.N.R. (2006), *Creditul neguvernamental în România : perspective și implicații*, Caiete de studii, nr.15.
17. ^{xxx} B.N.R. (2006), *Rolul companiilor nefinanciare în asigurarea și menținerea stabilității financiare*. Caiete de studii, nr.17.

C. Dicționare și rapoarte anuale

1. **Bernard, Y., Colli, J.C** - *Vocabular economic și financiar*, Editura Humanitas, București, 1994
2. **Ceașu, I.** - *Dicționar enciclopedic managerial*, Editura Academică de Management, București, 2000
3. **Coteanu, I., Seche, L., Seche, M.** - *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998
4. **Kirișescu C.C., Dobrescu E.M.**– Mica enciclopedie, Editura Expert, București, 1998
5. **Banca Centrală Europeană** - *Financial FDI to the EU accession countries*, Directorate General International and European Relations, Frankfurt em Main, 2004
6. **Banca Mondială** - *Capital Markets and Non-bank Financial Institutions in Romania. Assessment of Key Issues and Recommendations for Development*, World Bank Working Papers no. 45, 2005, Washington D.C.
7. **Banca Națională a României** - *Buletine lunare, 2000-2009*
8. **Banca Națională a României** - *Rapoarte anuale, 2001-2008*
9. **Standardele Internaționale de Contabilitate**, Editura Economică, București, 2001

D. Legislație

1. *** 32001L0024 – Directive 2001/24/EC of the European Parliament and of the Council of 4 April 2001 on the re-organization and winding up of credit institutions.
2. *** 32002L0047 – Directive 2002/47/EC of the European Parliament and of the Council of 6 June 2002 on financial collateral arrangements.
3. *** 386L0635 (Annual and Consolidated Accounts Directive) – Council Directive 86/635/EEC of 8 December 1986 on the annual accounts and consolidated accounts of banks and other financial institutions.
4. *** 393L0006 (Capital Adequacy Directive) – Council Directive 93/6/EEC of 15 March 1993 on the capital adequacy of investment firms and credit institutions (Annex V), modificată de 398L0031 – Directive 98/31/EC of the European Parliament and of the Council of 22 June 1998 amending Council Directive 93/6/EEC on the capital adequacy of investment firms and credit institutions și de 398L0033 – Directive 98/33/EC of the European Parliament and of the Council of 22 June 1998 amending Article 12 of Council Directive 77/780/EEC on the taking up and pursuit of the business of credit institutions, Articles 2, 5, 6, 7, 8 of and Annexes II and III to Council Directive

- 89/647/EEC on a solvency ratio for credit institutions and Article 2 of and Annex II to Council Directive 93/6/EEC on the capital adequacy of investment firms and credit institutions.
5. *** 397L0005 (Cross-Border Credit Transfers Directive) – Directive 97/5/EC of the European Parliament and of the Council of 27 January 1997 on cross-border credit transfers.
 6. *** Basle Committee on Banking Supervision, 1999, „Credit Risk Modelling: Current Practices and Applications”.
 7. *** Basle Committee on Banking Supervision, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, A Revised Framework, Bank of International Settlements, June 2004.
 8. *** Circulara BNR nr. 21 din 1.07.2002, privind modificarea și completarea Regulamentului nr. 1/2001 privind organizarea și funcționarea la Banca Națională a României a Centralei Incidentelor de Plăți publicată în M.Of. nr. 521 din 18.07.2002..
 9. *** HG nr. 387 din 18.05.1999 privind organizarea și funcționarea Agenției de Valorificare a Activelor Bancare, publicată în M.Of. partea I, nr.224 din 20.05.1999.
 10. *** 300L0012 – Directive 2000/12/EC of the European Parliament and of the Council of 20 March 2000 relating to the tacking up and pursuit of the business of credit institutions, amendată de 300L0028 – Directive 2000/28/EC of the European Parliament and of the Council of 18 September 2000 amending Directive 2000/12/EC relating to the taking up and pursuit of the business of credit institutions.
 11. *** Legea nr. 31 (r2) din 16.11.1990, privind societățile comerciale, republicată în M.Of. nr. 1066 din 17.11.2004.
 12. *** Legea contabilității nr. 82 (r3) din 24.12.1991, republicată în M.Of. nr. 48 din 14.01.2005
 13. *** Legea nr.83 din 21.05.1997, privind privatizarea băncilor comerciale la care statul este acționar, publicată în M.Of. Nr. 98 din 23.05.1997 privind privatizarea băncilor comerciale la care statul este acționar
 14. *** Legea nr. 58 (r1) din 05.03.1998, privind activitatea bancară, modificată prin Legea nr. 485 din 18.11.2003, publicată în M. Of. nr. 876 din 10/12/2003, pentru modificarea și completarea Legii bancare nr. 58/1998, republicată în M.Of. nr. 78 din 24.01.2005
 15. *** Legea nr. 99 din 26.05.1999, privind unele măsuri pentru accelerarea reformei economice, publicată în M. Of. nr. 236 din 27.05.1999
 16. *** Legea nr. 330 din 08.07.2003 pentru aprobarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 200/2002 privind societățile de credit ipotecar, publicată
 17. *** Legea nr. 312 din 28.06.2004, privind Statutul Băncii Naționale a României, publicată în M.Of. nr. 582 din 30.06.2004
 18. *** Legea nr.85 din 2006 privind procedura insolvenței, publicată în M.Of. partea I, nr.359 din 2006.
 19. *** Norma BNR nr. 6 din 12.06.1995, privind autorizarea societăților bancare, publicată în M.Of. partea I, nr.128 din 27.06.1995
 20. *** Norma BNR nr.8 din 26.04.1999, privind limitarea riscului de credit al băncilor, publicată în M.Of.Nr. 245 din 1.06.1999
 21. *** Norma BNR nr.1 din 09.04.2001, privind lichiditatea băncilor, publicată în M. Of. Nr. 201 din 20.04.2001
 22. *** Norma BNR nr. 4 din 25.09.2001, privind supravegherea pozițiilor valutare ale băncilor, publicată în M.Of. nr. 631 din 09.10.2001, modificată prin Norma nr. 14 din 20.12.2004, publicată în M.Of. nr. 1259 din 27.12.2004, pentru modificarea și completarea Normelor Băncii Naționale a României nr. 4/2001 privind supravegherea pozițiilor valutare ale băncilor.
 23. *** Norma BNR nr. 3 din 26.02.2002, privind standardele de cunoaștere a clientelei, publicată în M.Of. nr. 154 din 4.03.2002, modificată prin Norma Băncii Naționale a României nr. 13 din 15.12.2003, publicată în M.Of. nr. 921 din 22.12.2003, pentru modificarea și completarea

- Normelor Băncii Naționale a României nr. 3/2002 privind standardele de cunoaștere a clienței.
24. *** Norma BNR nr. 7 din 13.06.2003, privind lichiditatea băncilor, publicată în M. Of. Nr. 450 din 25.06.2003
 25. *** Norma BNR nr. 11 din 15.12.2003, privind supravegherea pe bază individuală și consolidată a fondurilor proprii, publicată în M.Of. nr. 17 din 9.01.2004
 26. *** Norma BNR nr. 12 din 15.12.2003, privind supravegherea solvabilității și expunerilor mari ale instituțiilor de credit, publicată în M.Of. nr. 51 din 21.01.2004
 27. *** Norma BNR nr. 17 din 18.12.2003, privind organizarea și controlul intern al activității instituțiilor de credit și administrarea riscurilor semnificative, precum și organizarea și desfășurarea activității de audit intern a instituțiilor de credit, publicată în M.Of. nr. 47 din 20.01.2004
 28. *** Norma BNR nr. 5 din 24.06.2004, privind adecvarea capitalului instituțiilor de credit, publicată în M.Of. nr. 768 din 23.08.2004, modificată și completată prin Circulara Băncii Naționale a României nr. 30 din 20.12.2004, publicată în M.Of. nr. 1249 din 24.12.2004, pentru modificarea și completarea Normelor Băncii Naționale a României nr. 5/2004, privind adecvarea capitalului instituțiilor de credit și prin Circulara Băncii Naționale a României nr. 18 din 8.06.2005, publicată în M.Of. nr. 504 din 14.06.2005, pentru modificarea Normelor Băncii Naționale a României nr. 5/2004 privind adecvarea capitalului instituțiilor de credit, cu modificările și completările ulterioare.
 29. *** Norma BNR nr. 9 din 20.08.2004, pentru completarea și modificarea Normelor Băncii Naționale a României nr. 12/2003 privind supravegherea solvabilității și expunerilor mari ale instituțiilor de credit, publicată în M.Of. nr. 786 din 26.08.2004
 30. *** Norma BNR nr. 10 din 27.09.2004, privind autorizarea băncilor, instituțiilor emitente de monedă electronică, altele decât băncile, a caselor de economii pentru domeniul locativ și a sucursalelor din România ale instituțiilor de credit străine, publicată în M.Of. nr. 945 din 15.10.2004
 31. *** Norma BNR nr. 11 din 01.11.2004, privind modificările în situația băncilor, instituțiilor emitente de monedă electronică, altele decât băncile, a caselor de economii pentru domeniul locativ și a sucursalelor instituțiilor de credit străine, publicată în M.Of. nr. 1099 din 25.11.2004
 32. *** Norma BNR nr. 15 din 20.12.2004, privind principiile supravegherii pe bază consolidată a instituțiilor de credit, publicată în M.Of. nr. 1276 din 30.12.2004
 33. *** Norma BNR nr.10 din 27.07.2005, privind limitarea riscului de credit la creditele destinate persoanelor fizice, publicată în M.Of.nr. 683 din 29.07.2005, modificată și completată prin Norma BNR nr.20 din 13.09.2006, publicată în M.Of. nr. 800 din 22.09.2006, pentru modificarea și completarea Normei BNR nr.10/2005 privind limitarea riscului de credit la creditele destinate persoanelor fizice.
 34. *** Norma BNR nr. 11 din 8.09.2005, privind limitarea gradului de concentrare a expunerilor din credite în valută, publicată în M.Of. nr. 840 din 16.09.2005
 35. *** Norma BNR nr. 20 din 13.09.2006, privind limitarea riscului de credit la creditele destinate persoanelor fizice, publicată în M.Of. nr. 800 din 22.09.2006
 36. *** Norma BNR nr.11 din 29.06.2006 privind modificarea și completarea Normelor metodologice ale BNR nr.12/2002 pentru aplicarea Regulamentului BNR nr.5/2002 privind clasificarea creditelor și plasamentelor, precum și constituirea, regularizarea și utilizarea provizioanelor specifice de risc de credit, cu modificările și completările ulterioare, publicată în M.Of. partea I nr.586 din 06.07.2006.
 37. *** OUG nr. 99 din 6.12.2006, privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului, publicată în M.Of. nr. 1027 din 27.12.2006, aprobată, completată și modificată prin Legea nr. 227 din 4.07.2007, publicată în M.Of. nr. 480 din 18.07.2007, pentru aprobarea OUG nr. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului.

38. *** OG nr. 10 din 22.01.2004, privind procedura reorganizării judiciare și a falimentului instituțiilor de credit, publicată în M.Of. I nr. 84 din 30.01.2004, aprobată și modificată prin Legea nr. 278 din 23.06.2004, publicată în M.Of. nr. 579 din 30.06.2004, pentru aprobarea OG nr. 10/2004 privind procedura reorganizării judiciare și a falimentului instituțiilor de credit.
39. *** OG nr. 6 din 22.01.2004, privind transferurile transfrontaliere, publicată în M.Of. nr. 82 din 30.01.2004
40. *** OG nr. 23 din 22.03.2006, pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr.39/1996, privind înființarea și funcționarea Fondului de garantare a depozitelor în sistemul bancar, publicată în M.Of. partea I, nr.278 din 28.03.2006.
41. *** Regulamentul BNR 1 din 23.02.2001, privind organizarea și funcționarea la Banca Națională a României a Centralei Incidentelor de Plăți, publicat în M.Of. nr. 120 din 9.03.2001 modificat prin Circulara Băncii Naționale a României nr. 21 din 1.07.2002, publicată în M.Of. nr. 521 din 18.07.2002, Circulara Băncii Naționale a României nr. 15 din 26.07.2004 publicată în M.Of. nr. 689 din 30.07.2004 și prin Regulamentul nr.7 din 26.07.2005, publicat în M.Of. nr.683 din 20.07.2005, pentru modificarea Regulamentului nr. 1/2001 privind organizarea și funcționarea la Banca Națională a României a Centralei Incidentelor de Plăți.
42. *** Regulamentul BNR nr. 5 din 22.07.2002, privind clasificarea creditelor și plasamentelor, precum și constituirea, regularizarea și utilizarea provizioanelor specifice de risc de credit, publicat în M.Of. nr. 626 din 23.08.2002, modificat prin Regulamentul Băncii Naționale a României nr. 7 din 03.12.2002 publicat în M.Of. nr. 906 din 13.12.2002, prin Regulamentul Băncii Naționale a României nr. 8 din 08.09.2005, publicat în M.Of. nr. 840 din 16.09.2005, prin Regulamentul Băncii Naționale a României nr. 12 din 11.12.2006, publicat în M.Of. nr.1044 din 29.12.2006, prin Regulamentul Băncii Naționale a României nr. 4 din 12.03.2007, publicat în M.Of. nr. 189 din 19.03.2007, și prin Regulamentul Băncii Naționale a României nr. 5 din 25.06.2007, publicat în M.Of. nr. 434 din 28.06.2007, privind modificarea și completarea Regulamentului Băncii Naționale a României nr. 5/2002 privind clasificarea creditelor și plasamentelor, precum și constituirea, regularizarea și utilizarea provizioanelor specifice de risc de credit și Normele metodologice nr. 12/2002 pentru aplicarea acestuia.
43. *** Regulamentul BNR nr.6 din 24.07.2002, privind regimul rezervelor minime obligatorii, cu modificările ulterioare, publicat în M.Of. nr. 566 din 1.08.2002
44. *** Regulamentul BNR nr.7 din 03.12.2002, privind clasificarea creditelor și plasamentelor, precum și constituirea, regularizarea și utilizarea provizioanelor specifice de risc de credit, publicat în M.Of. nr. 906 din 19.12.2002
45. *** Regulamentul BNR nr. 4 din 07.04.2004, privind organizarea și funcționarea la Banca Națională a României a Centralei Riscurilor Bancare, publicat în M.Of. nr. 739 din 16.08.2004, modificat prin Regulamentul Băncii Naționale a României nr.2 din 09.03.2007, publicat în M.Of. nr.240 din 6.04.2007, pentru modificarea Regulamentului Băncii Naționale a României nr. 4/2004 privind organizarea și funcționarea la Banca Națională a României a Centralei Riscurilor Bancare.
46. *** Regulamentul BNR nr. 4 din 1.04.2005, publicat în M.Of. nr. 297 din 8.04.2005 privind regimul valutar, publicat în M.Of. nr. 297 din 8.04.2005
47. *** Regulamentul BNR nr.10 din 11.12.2006, privind notificarea succursalelor instituțiilor de credit și prestări de servicii în mod direct, publicat în M.Of. partea I, nr. 1044 din 29.12.2006
48. *** Regulamentul BNR nr. 14 din 14.12.2006, privind tratamentul riscului de credit pentru instituțiile de credit și firmele de investiții potrivit abordării standard, publicat în M. Of. nr. 1033 bis din 27.12.2006
49. *** Regulamentul BNR nr. 18 din 14.12.2006, privind fondurile proprii ale instituțiilor de credit și ale firmelor de investiții, publicat în M. Of. Partea I, nr. 1034 bis din 27.12.2006
50. *** Regulamentul BNR nr. 19 din 14.12.2006, privind tehnicile de diminuare a riscului de credit utilizate de instituțiile de credit și firmele de investiții, publicat în M. Of. Nr. 1034 bis din

27.12.2006

51. *** Regulamentul BNR nr.24 din 14.12.2006 privind determinarea cerințelor minime de capital ale instituțiilor de credit și ale firmelor de investiții pentru riscul operațional, publicat în M.Of. partea I, nr. 1035 bis din 28.12.2006.
52. *** Regulamentul BNR nr.3 din 12.03.2007, privind limitarea riscului de credit la creditele destinate persoanelor fizice, publicat în M.Of. nr. 177 din 14.03.2007.
53. *** Regulamentul BNR nr. 3 din 23.01.2008, privind recunoașterea instituțiilor externe de evaluare a creditului, publicat în M.Of. partea I nr.120 din 15.02.2008.
54. *** Regulamentul BNR nr.5 din 18.02.2008, privind aprobarea utilizării abordării standard ori a abordării standard alternative pentru riscul operațional, publicat în M.Of. partea I, nr. 173 din 06.03.2008.

E. Adrese Web

1. www.bnro.ro *Banca Națională a României*
2. <http://www.birouldecredit.ro>
3. www.en.wikipedia.org *Wikipedia*
4. www.davidlane.com *Banking Dictionary*
5. www.insse.ro *Institutul Național de Statistici*
6. www.ebsco.ro
7. www.economice.ro
8. www.ecb.int